

EU-HANDBOEK

OVER SLACHTOFFERS VAN TERRORISME

**EU-KENNISCENTRUM
VOOR SLACHTOFFERS
VAN TERRORISME**

Januari 2021

Het EU-kenniscentrum voor slachtoffers van terrorisme is opgericht door en wordt beheerd door de Europese Commissie. De taken van het EU-centrum worden uitgevoerd door een consortium onder leiding van Victim Support Europe, waartoe ook ARQ National Psychotrauma Centre, Association française des Victimes du Terrorisme en Fondation Lenal behoren.

AFWIJZING VAN AANSPRAKELIJKHEID

Dit document is opgesteld in opdracht van de Europese Commissie, maar geeft de standpunten van de auteurs weer. De Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor enig gebruik dat wordt gemaakt van de informatie in dit document.

EU-HANDBOEK OVER SLACHTOFFERS VAN TERRORISME

INLEIDING

TERRORISTISCHE AANSLAGEN

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS

1. DE RECHTEN VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME

- 1.1 Slachtoffer van terrorisme — definitie en gevolgen
- 1.2 Het recht van slachtoffers op toegang tot informatie
- 1.3 Het recht van slachtoffers op toegang tot hulporganisaties
- 1.4 De rechten van slachtoffers op toegang tot de rechter — procedurele rechten
- 1.5 De rechten van slachtoffers op bescherming
- 1.6 De rechten van slachtoffers op bescherming: secundaire victimisatie
- 1.7 De rechten van slachtoffers op bescherming: persoonlijke levenssfeer
- 1.8 De rechten van slachtoffers met betrekking tot de toegang tot schadeloosstelling

2. REKENING HOUDEN MET SPECIFIEKE GROEPEN SLACHTOFFERS

- 2.1 Slachtoffers uit andere landen
- 2.2 Kinderen

3. HULP ORGANISEREN

- 3.1 Voorbereiding en organisatie van de hulp voor slachtoffers van terroristische aanslagen
- 3.2 Identificatie van slachtoffers en informatie over slachtoffers
- 3.3 Organisatie van hulp voor slachtoffers van terrorisme

4. EU-KENNISCENTRUM

INLEIDING

De afgelopen tijd vormde terrorisme een constante bedreiging voor de Europese Unie en de rest van de wereld. De bijna regelmatige terroristische aanslagen — uitgevoerd door zelfmoordterroristen of met andere middelen — hebben de samenleving tot in de kern geraakt, in het bijzonder aangezien EU-burgers vaak door dergelijke gebeurtenissen worden getroffen buiten de grenzen van hun thuisland en zelfs buiten de grenzen van de EU. Het herstel van slachtoffers van terroristische aanslagen kan worden beïnvloed door de manier waarop overheden, organisaties en individuen reageren op de aanslag zelf en door hoe slachtoffers achteraf worden geholpen.

De richtlijn slachtofferrechten onderbouwt samen met bepalingen van de richtlijn terrorismebestrijding (hoofdstuk V) en de richtlijn schadeloosstelling een algemeen kader van rechten voor de slachtoffers van terrorisme. De richtlijn terrorismebestrijding gaat verder dan de richtlijn slachtofferrechten om diensten tot stand te brengen die in de specifieke behoeften van slachtoffers van terrorisme helpen voorzien. De EU-lidstaten zijn door deze instrumenten gebonden, en zijn verplicht om ze in interne wetgeving om te zetten en ervoor te zorgen dat ze in de praktijk worden toegepast. Daarbij moet elke lidstaat nagaan hoe deze bepalingen kunnen worden uitgevoerd om te waarborgen dat de getroffen maatregelen afgestemd zijn op de specifieke situatie/nationale omstandigheden.

Dit handboek moet helpen bij de praktische uitvoering van de bestaande EU-wetgeving, op basis van de lessen die zijn getrokken uit reacties op eerdere terroristische aanslagen.

Doelgroep en inhoud

Dit handboek is bedoeld voor beleidsmakers en beheerders van ondersteunende diensten in overheden, ngo's, hulpverleningsorganisaties

en aanbieders van tweedelijnssteuning op het nationale, regionale en lokale niveau.

Structuur van het handboek

Hoofdstuk 1 van het handboek gaat specifiek over de rechten van slachtoffers van terrorisme. Eerst wordt een inleiding gegeven op de reikwijdte van de rechten van slachtoffers uit hoofde van de EU-regels, vervolgens worden de behoeften van de slachtoffers in verband met die rechten gedefinieerd, en tot slot wordt aanvullende informatie geboden, zoals goede praktijken om specifieke rechten met succes te handhaven en toe te passen in overeenstemming met de specifieke behoeften van slachtoffers van terrorisme.

In het tweede hoofdstuk van het handboek komen twee specifieke groepen aan bod: slachtoffers uit andere landen en kinderen.

In hoofdstuk drie ligt de nadruk op de praktische aspecten van de organisatie van slachtofferhulp na een terroristische aanslag.

In hoofdstuk vier worden tot slot de activiteiten van het EU-kenniscentrum voor slachtoffers van terrorisme beschreven en worden de contactgegevens van het centrum meegedeeld.

Het handboek gaat vergezeld van een afzonderlijke bijlage, waarin aandacht wordt geschonken aan de reikwijdte van de gevolgen van een terroristische aanslag, aan psychosociale en psychologische ondersteuning, aan erkenning en aan herdenking. Hoewel deze thema's niet rechtstreeks verband houden met de rechten van slachtoffers van terrorisme zoals bedoeld in de drie bovengenoemde richtlijnen, hebben recente aanslagen duidelijk gemaakt dat er steeds meer kwesties moeten worden aangepakt na een aanslag (en bij voorkeur reeds in de voorbereidingsfase).

Literatuur:

- **Over rechten:**
  - Richtlijn schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven
  - Richtlijn slachtofferrechten
  - Richtlijn terrorismebestrijding
- **Over behoeften:**
  - Ivanković, A., Altan, L., Verelst, A. (2017) How can the EU and Member States better help victims of terrorism?, 2017.
- **Over psychosociale ondersteuning:**
  - Vicente Colomina, A., Victims of Terrorism Quality Assistance Guide, 2019.
- **Over juridische ondersteuning:**
  - Victim Support Europe, APAV, VOIARE Synthesis Report, 2019.
- **Over organisaties van slachtoffers van terrorisme:**
  - RAN, The power of victims of terrorism: how to give support, 2017
- **Over de erkenning van slachtoffers en nuttige cijfers:**
  - Lid van het Europees Parlement Maité Pagazaurtundúa, le livre blanc et noir du terrorisme en Europe, 2019

TERRORISTISCHE AANSLAGEN

Terrorisme ontwikkelt zich voortdurend naarmate daders, methoden en doelwitten veranderen. De kenmerken van een aanslag zullen van invloed zijn op de omvang van de respons en de gevolgen van de aanslag voor de slachtoffers en de bijbehorende lokale, regionale, nationale en internationale gemeenschappen.

Belangrijkste kenmerken

Belangrijke kenmerken die van invloed zijn, zijn onder meer:

- de omvang (één slachtoffer of een groot aantal slachtoffers);
- locatie (open of gesloten omgeving; aanslagen op een of meer plaatsen);
- timing (binnen een paar uur of op achtereenvolgende dagen, overdag/'s nachts/op drukke momenten);
- gebruikte wapens;
- doelwitten;
- mate waarin de terroristen georganiseerd zijn.

Los van de kenmerken van de aanslag is een grondige voorbereiding nodig om ervoor te zorgen dat de crisis wordt beheerd in overeenstemming met de EU-regels inzake de rechten van slachtoffers.

Omvang

De omvang van de aanslag (het aantal doden of gewonden) verschilt per gebeurtenis. Bij de aanslag in Halle in 2019 kwamen 2 mensen om het leven en raakten 2 mensen ernstig gewond; in Barcelona in 2017 overleden 15 mensen en vielen er 131 gewonden; en in Parijs in 2015 werden 130 mensen gedood en raakten er 368 gewond. Hoe meer slachtoffers, des te meer middelen er nodig zijn tijdens de noodresponsfase (bv. aantal ziekenhuisbedden) en op de langere termijn (bv. strafprocedures, professionele geestelijke gezondheidszorg,

informatie en hulpverleners). Hoe omvangrijker de aanslag, des te meer media-aandacht zal uitgaan naar de slachtoffers, hun families en de samenleving.

Locatie

In het recente verleden concentreerden de aanslagen zich gewoonlijk op één specifieke plek. Tijdens de aanslagen in Parijs in november 2015 vonden echter binnen een korte tijdsspanne zes afzonderlijke aanslagen plaats op verschillende locaties. De vele locaties, zowel binnen als buiten, en het aantal slachtoffers zorgden voor een chaotische omgeving: om de slachtoffers te identificeren en individuele locaties te beveiligen, was een complex beheer van de diverse betrokken diensten nodig.

Tijdstip

Bij meerdere, onderling verbonden terroristische aanslagen vonden eventuele volgende aanslagen meestal binnen een paar uur na de eerste aanslag plaats. Toch vond na de aanslagen in Barcelona op 17 augustus 2017 de volgende dag een aanslag plaats in Cambrils, ongeveer 100 kilometer ten zuiden van Barcelona. In Azië en het Midden-Oosten werd het tijdstip van volgende aanslagen specifiek gepland om de eerstehulpverleners en helpers te treffen.

Wapens

Terroristen maken niet alleen gebruik van bommen: zij rijden met vrachtwagens door mensenmassa's; schieten vliegtuigen neer met raketten; gebruiken zelfmoordvesten,

messen, vuurwapens, chemische, biologische, radiologische of nucleaire (CBRN) stoffen enz. Elk wapen heeft andere gevolgen voor de slachtoffers en vereist een andere respons: zo heeft de aanslag met vrachtwagens in Nice de aanzet gegeven tot een nieuwe benadering om te bepalen welke slachtoffers in aanmerking komen voor schadeloosstelling en bakende de Franse regering zones rond de plek van de aanslag af om lijsten van slachtoffers te helpen opstellen.

Doelwitten en organisatie

Er zijn verschillende ideologieën die terroristen ertoe aanzetten om aanslagen te plegen: bv. antisemitisme (Halle, Duitsland in 2019), jihadisme (Londen, VK in 2019), rechts-extremisme (Hanau, Duitsland in 2020) enz. In het jaarlijkse verslag over de stand van zaken en de tendensen in verband met het terrorisme in Europa (TE-SAT) van Europol worden jihadistische, etnisch-nationalistische en separatistische, linkse en anarchistische, rechtse terroristische groeperingen en groeperingen die strijden voor één specifieke zaak genoemd, naast een nieuwe groep aanslagen die wordt begaan door informele organisaties of zogeheten “lone wolves” (d.w.z. terroristen die als eenling opereren).

Cyberterrorisme

Ook het internet kan voor terroristische doeleinden worden gebruikt: door tegen individuen, organisaties of regeringen te dreigen met geweld dat tot lichamelijk letsel of verlies van mensenlevens kan leiden of door grootschalige verstoringen van computernetwerken. Deze vormen van terrorisme komen in dit handboek niet expliciet aan bod. De voorbereiding op dergelijke aanslagen en de ondersteuning van de slachtoffers ervan zijn echter vergelijkbaar met die bij “offline” terroristische aanslagen.

Literatuur:

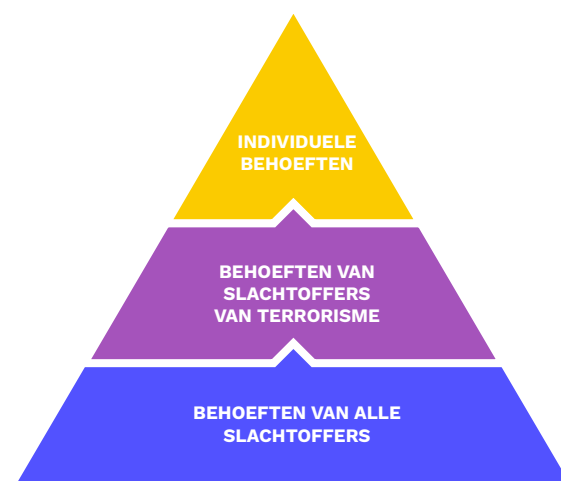
- Europol, TE-SAT-verslag, 2020.
- Institute for Economics and Peace (2019) Global terrorism index

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS

Zoals vermeld in overweging 27¹ van de richtlijn terrorismebestrijding, moeten de lidstaten maatregelen ter bescherming, ondersteuning en bijstand nemen die inspelen op de specifieke behoeften van terrorismeslachtoffers, overeenkomstig de richtlijn slachtofferrechten en zoals in de richtlijn terrorismebestrijding nader is omschreven.

Overweging 16 van de richtlijn slachtofferrechten gaat specifiek over de behoeften van slachtoffers van terrorisme die — lichamelijk of psychologisch — hebben geleden onder een aanslag die uiteindelijk tot doel had de samenleving als geheel te treffen. Zij kunnen behoefte hebben aan bijzondere aandacht, ondersteuning en bescherming, ten gevolge van het karakter van het strafbare feit dat tegen hen is gepleegd. De lidstaten moeten in het bijzonder aandacht schenken aan de behoeften van slachtoffers van terrorisme, en moeten ernaar streven hun waardigheid en veiligheid te beschermen.

Lagen van behoeften

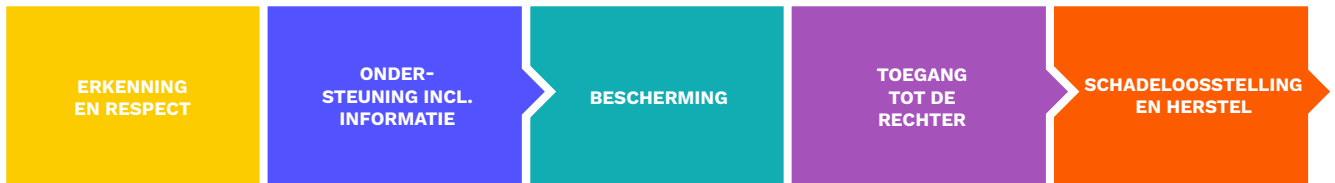
Om de behoeften van slachtoffers van terrorisme te begrijpen, is het belangrijk te begrijpen dat er verschillende lagen van behoeften bestaan. De eerste laag wordt gevormd door de behoeften van alle slachtoffers van misdrijven. De tweede laag bestaat uit specifieke behoeften vanwege de aard van de terroristische aanslag. De derde laag van behoeften is afhankelijk van persoonlijke en omgevingsfactoren van het individuele slachtoffer.

Noodhulp met betrekking tot de behoeften van slachtoffers onmiddellijk na een terroristische aanslag is van kritiek belang: overlevenden moeten in veiligheid worden gebracht en medische — en psychologische — noodhulp en eten en drinken krijgen.

¹ Volgens het EU-recht bevatten de overwegingen achtergrondinformatie en de rationale voor de opname van specifieke artikelen in wetgevingshandelingen.

De niet-dringende behoeften van alle slachtoffers van misdrijven zijn onderverdeeld in vijf grote categorieën:

Behoeften van slachtoffers van terrorisme

Zodra slachtoffers van terrorisme noodhulp hebben gekregen, kunnen hun specifieke behoeften voor elk van bovenstaande categorieën worden beoordeeld. Die behoeften kunnen verschillen van die van slachtoffers van andere opzettelijke misdrijven en kunnen groter zijn:

1. Erkenning en respect: als slachtoffer van terrorisme.
2. Ondersteuning: medische zorg, gespecialiseerde psychologische en traumazorg, informatie, praktische bijstand, juridische bijstand, ondersteuning op het gebied van communicatie (media), steun van medeslachtoffers enz.
3. Bescherming: fysieke bescherming, bescherming tegen secundaire victimisatie.

4. Toegang tot de rechter: veilige deelname aan het strafproces.
5. Schadeloosstelling en herstel: financiële schadeloosstelling en hulp bij de financiële gevolgen van een terroristische aanslag. Het herstel omvat het algemene herstel en herstelrechtelijke processen.

Individuele behoeften

De individuele behoeften van slachtoffers zullen afhangen van persoonlijke kenmerken (eerder slachtofferschap of ingrijpende gebeurtenissen); (geestelijke) gezondheid; sociaal netwerk; socio-economische situatie; grensoverschrijdende situatie; en dagelijkse stressfactoren. Deze behoeften evolueren in de loop der tijd; om de behoeften van slachtoffers van terrorisme te beantwoorden, is dan ook een geïndividualiseerde slachtoffergerichte aanpak nodig.

Literatuur:

- Dolci, L. (2018) A Victimless Crime? A Narrative on Victims of Terrorism to build a case for support
- INVICTM (2018) Symposium Report: Supporting Victims of Terrorism
- RAN (2018) Enhancing the resilience of victims after terrorist attacks

1. DE RECHTEN VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME

1.1 SLACHTOFFER VAN TERRORISME — DEFINITIE EN GEVOLGEN

Bij Richtlijn 2012/29/EU worden minimumnormen vastgesteld voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten. Deze richtlijn wordt gewoonlijk de richtlijn slachtofferrechten genoemd. In de richtlijn worden de rechten van slachtoffers en hun naaste familieleden op informatie, ondersteuning, bescherming en procedurele rechten in strafprocedures beschreven. De richtlijn slachtofferrechten heeft betrekking op alle slachtoffers van alle misdrijven, maar er wordt bijzondere aandacht besteed aan de meest kwetsbare slachtoffers, waaronder slachtoffers van terrorisme. De richtlijn slachtofferrechten wordt aangevuld met Richtlijn (EU) 2017/541 inzake terrorismebestrijding (gewoonlijk de richtlijn terrorismebestrijding genoemd).

DEFINITIES IN HET EU-RECHT

Slachtoffer van terrorisme

Overweging 27 van de richtlijn terrorismebestrijding bevat een definitie van slachtoffers van terrorisme die strookt met de definitie in de richtlijn slachtofferrechten.

Op grond van artikel 2 van de richtlijn slachtofferrechten wordt een slachtoffer van terrorisme als volgt gedefinieerd:

- een natuurlijke persoon die als rechtstreeks gevolg van een terroristisch misdrijf schade, met inbegrip van lichamelijke, geestelijke of emotionele schade of economisch nadeel, heeft geleden, of
- een familielid van een persoon wiens overlijden rechtstreeks veroorzaakt is door een terroristisch misdrijf en dat schade heeft geleden als gevolg van het overlijden van die persoon.

Familieleden van overlevende terrorismeslachtoffers, als gedefinieerd in artikel 2, hebben op grond van de richtlijn slachtofferrechten toegang tot slachtofferhulporganisaties en beschermingsmaatregelen.

Note: Opmerking: het gebruik van het woord “slachtoffer” wordt niet altijd gewaardeerd door mensen die een terroristische aanslag overleefden of er anderszins door werden getroffen; zij zien zichzelf ondanks ernstige trauma’s mogelijk niet als slachtoffer, maar wel als “overlevende”, wat zij ook zijn. Om praktische redenen worden de betrokkenen in dit handboek echter met het woord “slachtoffer” aangeduid.

Terroristische misdrijven

In artikel 3, lid 2, van de richtlijn terrorismebestrijding worden terroristische misdrijven gedefinieerd als opzettelijke handelingen die door de aard of context ervan een land of een internationale organisatie ernstig kunnen schaden indien zij worden gepleegd met als oogmerk (a) een bevolking

ernstig vrees aan te jagen, (b) een overheid of internationale organisatie op onrechtmatige wijze te dwingen een handeling te verrichten of na te laten of (c) de politieke, constitutionele, economische of sociale basisstructuren van een land of een internationale organisatie ernstig te ontwrichten of te vernietigen.

Voorbeelden van dergelijke opzettelijke handelingen (artikel 3, lid 1) zijn:

- aanslagen op het leven van een persoon die de dood tot gevolg kunnen hebben of ernstige schendingen van de lichamelijke integriteit van een persoon;
- ontvoering of gijzeling;
- het veroorzaken van grootschalige vernieling van een publiek of overheidsgebouw of installatie, een vervoersysteem, een infrastructuurvoorziening, een openbare plaats of niet voor het publiek toegankelijk terrein, waardoor mensenlevens in gevaar kunnen worden gebracht of grote economische schade kan worden aangericht
- het kapen van een luchtvaartuig, vaartuig of ander transportmiddel voor personen- of goederenvervoer;
- het vervaardigen, bezitten, verwerven, vervoeren, leveren of gebruiken van explosieven of wapens, met inbegrip van chemische, biologische, radiologische of kernwapens;
- het laten ontsnappen van gevaarlijke stoffen of het veroorzaken van brand, een overstroming of een ontploffing, waardoor mensenlevens in gevaar worden gebracht;
- het verstoren of onderbreken van de toevoer van water, stroom of andere essentiële natuurlijke hulpbronnen, met als gevolg dat mensenlevens in gevaar worden gebracht;
- onrechtmatige systeemverstoring die een aanzienlijk aantal informatiesystemen treft

of ernstige schade teweegbrengt; onrechtmatige systeem- of gegevensverstoring die is gepleegd tegen een informatiesysteem van een vitale infrastructuur (Richtlijn 2013/40/EU over aanvallen op informatiesystemen);

Of het bedreigen met een van de hierboven genoemde handelingen.

GEVOLGEN VAN TERRORISTISCHE AANSLAGEN VOOR SLACHTOFFERS

Alle slachtoffers van alle geweldsmisdrijven worden geconfronteerd met lichamelijke, geestelijke en financiële gevolgen; de gevolgen voor slachtoffers van terroristische aanslagen verschillen echter van die voor andere slachtoffers, vanwege de gewelddadige aard van hun ervaring.

Lichamelijke gevolgen

Terroristen willen met hun aanslagen zo veel mogelijk slachtoffers maken, zoals ook blijkt uit de wapens die zij gebruiken (vuurwapens, explosieven). Het aantal dodelijke slachtoffers bij een terroristische aanslag is dan ook relatief hoog en de letsels zijn doorgaans ernstig.

Gevolgen voor de geestelijke gezondheid

Slachtoffers ervaren na een terroristische aanslag angst en onrust, die misschien geen psychologische problemen opleveren, maar wel gevolgen kunnen hebben voor hun gedrag, relaties en financiële situatie. Vaak wordt na een terroristische aanslag posttraumatische stress vastgesteld bij de slachtoffers. Slachtoffers kunnen de gebeurtenis telkens opnieuw beleven, herhaaldelijke, ongewenste dwanggedachten, en emotionele afstomping ervaren en/of prikkels vermijden die hen herinneren aan de traumatische ervaring.

Financiële gevolgen

Slachtoffer van terrorisme kunnen ernstige verwondingen oplopen, die verband houden met

een (grotere) kans op het ontwikkelen van een psychische aandoening. Dat betekent dat de kosten in verband met slachtofferschap hoger zullen zijn (voor de slachtoffers, hun bezittingen, hun verzekeraars en/of de overheid).

Toekomstige gebeurtenissen

Hoewel het risico om betrokken te raken bij een andere terroristische aanslag relatief klein is, kan de perceptie van dat risico hoog zijn. Slachtoffers kunnen zich daardoor onveilig voelen, vooral als zij aan een posttraumatische stressstoornis (PTSS) leiden. Het waargenomen risico en de aanwezigheid van PTSS dragen bij aan de psychologische schade als gevolg van terrorisme.

Risicogroepen

Eerdere lichamelijke letsels of psychologische trauma's, bestaande uit psychische stoornissen, een gebrek aan sociale ondersteuning en een lage sociaaleconomische status kunnen leiden tot een groter psychologisch effect op de slachtoffers. Kinderen en minderheidsgroepen lopen een groter risico om psychologische problemen te ontwikkelen. Kinderen lopen risico wanneer zij te jong zijn om hun symptomen verbaal te kunnen uiten of wanneer hun ouders minder goed in staat zijn om hen te ondersteunen. Minderheidsgroepen lopen een groter risico wanneer hun kennis over gezondheid beperkt is of als zij in het verleden een vergelijkbaar trauma hebben meegemaakt.

Verlies en rouw

Het plotselinge verlies en de gewelddadige dood van een geliefde bij een terroristische aanslag kan bij familieleden complexe psychologische reacties teweegbrengen, die nog verder kunnen worden verergerd door de specifieke omstandigheden van een terroristische aanslag: bv. het feit dat zij een zwaar beschadigd lichaam moeten identificeren.

Literatuur:

- Letschert, R.M., Staiger, I., Pemberton, A., Assisting victims of terrorism: towards a European standard of justice, 2010.
- Damiani, C., Victime et traumatisme, in Tigrane Tovmassian, L., & Bentata, H., Le traumatisme dans tous ses éclats, 2013, blz. 61-70.

1.2 HET RECHT VAN SLACHTOFFERS OP TOEGANG TOT INFORMATIE

DE RECHTEN UITEENGEZET

De richtlijn slachtofferrechten verleent slachtoffers het recht op informatie bij het eerste contact met een bevoegde autoriteit (artikel 4). Het betreft informatie over: beschikbare ondersteuning; bescherming, met inbegrip van beschermingsmaatregelen; juridisch advies, rechtsbijstand en alle andere vormen van advies; schadevergoeding; vertolking en vertaling; hoe contact kan worden opgenomen met diegenen die de zaak behandelen en erover communiceren.

In artikel 3 van diezelfde richtlijn is voorzien in ondersteuning van de slachtoffers via het recht te begrijpen en te worden begrepen. De lidstaten zorgen ervoor dat de communicatie met het slachtoffer in eenvoudige en toegankelijke bewoordingen, mondeling of schriftelijk, plaatsvindt. Bij de communicatie wordt rekening gehouden met de persoonlijke kenmerken van het slachtoffer, waaronder eventuele handicaps of specifieke taalbehoeften.

In artikel 24, lid 3, punt b), van de richtlijn terrorismebestrijding is vermeld dat de ondersteuning die aan de slachtoffers wordt geboden de verstrekking van advies en informatie over alle relevante juridische, praktische of financiële aangelegenheden moet omvatten. Dit omvat de uitoefening van het recht op informatie van terrorismeslachtoffers die ingezetenen zijn van een andere lidstaat dan de lidstaat waar het terroristische misdrijf is gepleegd (artikel 26).

De lidstaten dienen ervoor te zorgen dat wordt voorzien in een alomvattende respons voor de specifieke behoeften van de terrorismeslachtoffers (overweging 29 van de richtlijn terrorismebestrijding).

De lidstaten kunnen één centrale (voortdurend bijgewerkte) website met alle relevante informatie opzetten, alsmede een centrum voor hulp aan slachtoffers en hun familieleden in noodsituaties dat psychologische eerste hulp en emotionele ondersteuning biedt.

Artikel 6 van de richtlijn slachtofferrechten geeft slachtoffers het recht om informatie te ontvangen over:

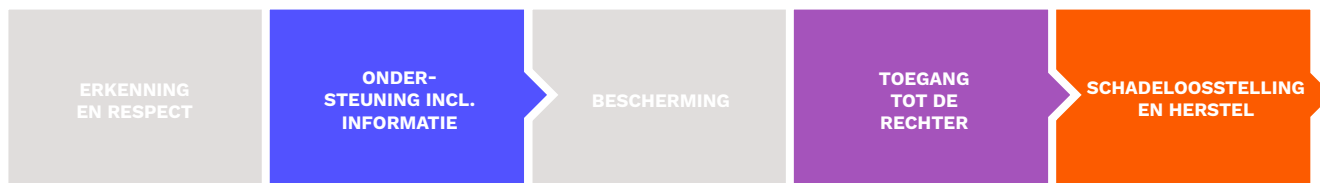
- beslissingen om het onderzoek niet voort te zetten of te beëindigen of de dader niet te vervolgen (artikel 6, lid 1, punt a));
- eindbeslissingen in een strafzaak (artikel 6, lid 2, punt a)).

Bovenstaande informatie moet de motivering of een beknopte samenvatting van de motivering van het betreffende besluit omvatten, behalve in het geval van een door een jury uitgesproken besluit of een besluit waarvan de motivering vertrouwelijk is.

- het tijdstip en de plaats van de terechtzitting en de aard van het aan de dader ten laste gelegde (artikel 6, lid 1, punt b));
- informatie waardoor het slachtoffer de stand kan kennen van de strafprocedure (artikel 6, lid 2, punt b)).

De wens van het slachtoffer om al dan niet informatie te ontvangen is bindend voor de bevoegde autoriteit, tenzij de informatie moet worden verstrekt omdat het slachtoffer gerechtigd is actief deel te nemen aan de strafprocedure. De lidstaten staan slachtoffers toe te allen tijde hun wens te wijzigen en houden daarmee rekening (artikel 6, lid 4).

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME IN VERBAND MET DEZE RECHTEN

VOORBEELDEN VAN DE PRAK-TISCHE TOEPASSING/AANVULLEN-DE INFORMATIE

In de praktijk is het van essentieel belang dat slachtoffers van terrorisme te allen tijde informatie krijgen. Informatie stelt slachtoffers gerust, helpt hen inzicht te krijgen en beslissingen te nemen en draagt bij aan hun herstel. Het verstrekken van adequate en tijdige informatie over de terroristische aanslag en de gevolgen ervan is belangrijk voor slachtoffers en hun familieleden.

Overheidsinstanties spelen een cruciale rol bij het verstrekken van accurate informatie na een aanslag. Overheidsinformatie is doeltreffender wanneer zij wordt gecoördineerd met actoren uit het maatschappelijk middenveld, mediabedrijven, sociale media enz.

Informatie kan worden onderverdeeld in:

1. rechten en diensten, maatregelen en verwachtingen — zoals vereist krachtens EU-regels;
2. feitelijke en actuele informatie over de aanslag, de huidige situatie en de toestand van dierbaren;
3. omgaan met de aanslag (onder meer door geruststelling en psycho-educatie over normale reacties en praktische suggesties om gezonde gedragingen aan te moedigen).

Artikel 3 van de richtlijn slachtofferrechten schrijft voor dat informatie gemakkelijk te begrijpen moet zijn. Om deze vereiste vlot toe te passen, moet informatie in verschillende vormen beschikbaar zijn. Het medium waarlangs

informatie wordt verspreid, moet zorgvuldig worden gekozen, in het bijzonder gelet op potentieel kwetsbare groepen, zoals ouderen en kinderen.

Betrouwbare bronnen

Informatie moet duidelijk en betrouwbaar zijn en door betrouwbare bronnen worden verstrekt. In overweging 29 van de richtlijn terrorismebestrijding wordt aanbevolen dat de nationale overheden een website opzetten, die kan worden aangevuld met hulplijnen, officiële Twitter-accounts (politie, burgemeester, stad enz.). De informatie op de middellange en lange termijn zal betrekking hebben op diverse thema's, van juridische kwesties tot praktisch advies over verdergaan. Informatie over rechten en diensten zal vaak moeten worden herhaald en beschikbaar moeten zijn in verschillende vormen, aangezien de behoeften van slachtoffers en hun ontvankelijkheid mettertijd veranderen. Informatie voor slachtoffers kan ook worden gedeeld via specifiek opgezette kanalen: bewonersvergaderingen, gesloten bijeenkomsten voor steungroepen voor overlevenden, mailings, brochures, websites of gesloten fora.

Informatiecentrum

Het is aanbevolen om een centraal, enkel contactpunt op te zetten voor de slachtoffers van terrorisme, dat de werkzaamheden coördineert van alle personen die betrokken zijn bij de ondersteuning en bescherming van slachtoffers. Daarnaast kan een specifieke website met alle relevante informatie fungeren als — of ondersteund worden door — één loket, een centrum waar een reeks diensten (bv.

psychosociale, juridische, medische en financiële diensten) wordt verleend in de onmiddellijke nasleep van een aanslag. In Frankrijk en Spanje zijn dergelijke websites permanent beschikbaar, terwijl België een website heeft voor burgers die het slachtoffer zijn van een terroristische aanslag in het buitenland.

Kort na een grootschalige terroristische aanslag kunnen familieleden nabij de plaats van het incident of op vergelijkbare locaties bijeenkomen op zoek naar informatie over dierbaren die mogelijk erbij betrokken zijn geweest. Opvangcentra voor vrienden en familie en callcenters die in de onmiddellijke nasleep van een terroristische aanslag specifiek worden opgezet om informatie te verzamelen en te verstrekken, zijn zeer doeltreffend gebleken om mensen te helpen die op nieuws wachten.

In Frankrijk heeft de interministeriële delegatie voor slachtofferhulp (DIAV) een online éénloketsysteem ontwikkeld voor alle informatie die slachtoffers van terrorisme nodig hebben, in het bijzonder over de stappen die moeten worden ondernomen in de nasleep van een terroristische aanslag. Slachtoffers worden ertoe aangemoedigd een onlineformulier in te vullen met hun persoonlijke informatie en ondersteunende documenten, om het hen zo gemakkelijker te maken om een verzoek om schadeloosstelling en vergoeding van hun kosten in te dienen. Deze informatie is naar het Engels en het Spaans vertaald voor buitenlanders die

betrokken raken bij terroristische aanslagen in Frankrijk. De DIAV is voornemens een online informatiegids op te zetten voor Franse burgers die het slachtoffer worden van een terroristische aanslag in het buitenland.

In Spanje krijgen slachtoffers van terrorisme informatie en bijstand via het directoraat-generaal Ondersteuning van slachtoffers van terrorisme van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De administratieve dienst, die als één loket voor diensten fungeert, legt zich uitsluitend toe op slachtoffers van terrorisme en verstrekt persoonlijke, uitgebreide hulp aan slachtoffers en hun families op het gebied van schadeloosstelling en andere relevante hulp. Daarnaast geeft het Nationaal Hooggerechtshof voor informatie en ondersteuning van slachtoffers van terrorisme binnen het Ministerie van Justitie slachtoffers advies over de status van strafprocedures en verleent het hen bijstand tijdens het proces (zo nodig met inbegrip van emotionele ondersteuning en therapie).

In Duitsland wordt bij terroristische aanslagen een speciale “donkere” webpagina getoond op de website van de federale regeringscommissaris, met informatie die relevant is voor de slachtoffers van een bepaalde aanslag. Die speciale webpagina is momenteel alleen in het Duits beschikbaar, maar zal in de toekomst ook in het Engels beschikbaar zijn.

Literatuur:

- Délégation Interministérielle à l'Aide aux Victimes, Rapport d'activité 2018-2019, 2020.
- 🌐 Vous êtes victime de terrorisme.
- 🌐 Hulp na een terroristische aanslag (beschikbaar in 9 talen).
- 🌐 Víctimas de terrorismo
- 🌐 Duitsland: onlinelocatie van de “donkere” webpagina.
- 🌐 Bureau voor informatie en ondersteuning van slachtoffers van terrorisme in Spanje van het Nationaal Hooggerechtshof - Ministerie van Justitie.
- 🌐 NL/FR Gids voor Belgische slachtoffers van een terroristische aanslag in het buitenland.
- 🌐 E-justice-portaalsite: rechten van slachtoffers van strafbare feiten in strafrechtelijke procedures - Spanje

1.3 HET RECHT VAN SLACHTOFFERS OP TOEGANG TOT HULPORGANISATIES

DE RECHTEN UITEENGEZET

In artikel 8 van de richtlijn slachtofferrechten is het recht op toegang tot slachtofferhulporganisaties beschreven. Artikel 8, lid 1, schrijft voor dat de lidstaten ervoor moeten zorgen dat slachtoffers, overeenkomstig hun behoeften, toegang hebben tot slachtofferhulporganisaties. Die organisaties moeten kosteloos zijn en in het belang van de slachtoffers handelen voor, tijdens en gedurende een passende termijn na de strafprocedure. De familieleden van het slachtoffer moeten ook toegang hebben tot slachtofferhulporganisaties, overeenkomstig hun behoeften en de mate waarin hen als gevolg van het tegen het slachtoffer gepleegde strafbare feit schade is berokkend. In artikel 8, lid 3, is gespecificeerd dat dit recht ook geldt voor gespecialiseerde hulporganisaties. Algemene en gespecialiseerde slachtofferhulporganisaties kunnen als openbare of niet-gouvernementele organisaties worden opgericht en op professionele of vrijwillige basis worden georganiseerd (artikel 8, lid 4).

De lidstaten moeten bevorderen dat het slachtoffer door de bevoegde autoriteit waarbij aangifte is gedaan en door andere relevante instanties wordt doorverwezen naar slachtofferhulporganisaties (artikel 8, lid 2).

In artikel 9, lid 1, van de richtlijn slachtofferrechten is bepaald dat slachtofferhulporganisaties ten minste voor het volgende moeten zorgen:

- a. informatie, advies en ondersteuning die relevant is voor de rechten van het slachtoffer, onder meer inzake toegang tot nationale stelsels voor vergoeding van schade als gevolg van strafbare feiten, en over diens rol in de strafprocedure, onder meer ter voorbereiding op het bijwonen van de terechtzitting;
- b. informatie over of rechtstreekse doorverwijzing naar relevante gespecialiseerde hulporganisaties;
- c. emotionele en, waar beschikbaar, psychologische ondersteuning;
- d. advies over financiële en praktische kwesties naar aanleiding van het strafbare feit;
- e. tenzij anderszins verstrekt door andere openbare of particuliere organisaties, advies over het risico en het voorkomen van secundaire en herhaalde victimisatie, van intimidatie en van vergelding.

Naast de bepalingen van de richtlijn slachtofferrechten, wordt in de richtlijn terrorismebestrijding directer ingegaan op de specifieke behoeften van terrorismeslachtoffers. Volgens artikel 24 van de richtlijn terrorismebestrijding moeten diensten voor slachtofferhulp die voorzien in de specifieke behoeften van terrorismeslachtoffers, beschikbaar zijn overeenkomstig de richtlijn slachtofferrechten en onmiddellijk na een terroristische aanslag en zolang dat noodzakelijk is ter beschikking staan van deze slachtoffers. Deze diensten moeten worden verleend naast of als geïntegreerd deel van de algemene diensten voor slachtofferhulp, die een beroep kunnen doen op bestaande instanties die gespecialiseerde ondersteuning verstrekken (artikel 24, lid 2).

De diensten voor slachtofferhulp moeten in staat zijn terrorismeslachtoffers bijstand en ondersteuning te verlenen naargelang van hun specifieke behoeften. De diensten zijn vertrouwelijk, kosteloos en eenvoudig toegankelijk voor alle terrorismeslachtoffers. Het betreft met name (artikel 24, lid 3):

- a. emotionele en psychologische ondersteuning, zoals traumazorg en -counseling;
- b. de verstrekking van advies en informatie over alle relevante juridische, praktische of financiële aangelegenheden, met inbegrip van de uitoefening van het recht op informatie van terrorismeslachtoffers;
- c. hulp bij eisen tot schadeloosstelling van terrorismeslachtoffers, die kunnen worden

ingediend krachtens het nationale recht van de betrokken lidstaat.

In overweging 29 van de richtlijn terrorismebestrijding wordt uitgelegd dat de diensten voor slachtofferhulp er rekening mee moeten houden dat de specifieke behoeften van terrorismeslachtoffers kunnen evolueren in de tijd. In dat verband dienen de lidstaten ervoor te zorgen dat de diensten voor slachtofferhulp in de eerste plaats ten minste de emotionele en psychologische noden van de meest kwetsbare terrorismeslachtoffers lenigen, en dat zij alle terrorismeslachtoffers meedelen dat verdere emotionele en psychologische ondersteuning, waaronder traumazorg en -counseling, ter beschikking is.

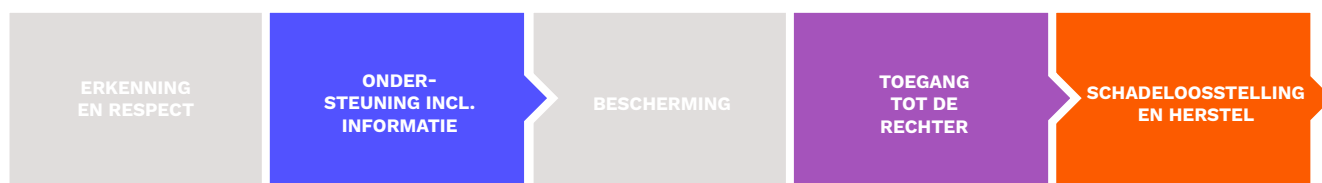
Voorts schrijft artikel 24 van de richtlijn terrorismebestrijding voor dat de lidstaten ervoor zorgen dat:

- er mechanismen of protocollen voorhanden

zijn die het mogelijk maken hulpdiensten voor terrorismeslachtoffers in te schakelen binnen hun nationale structuren voor noodhulpverlening (artikel 24, lid 4);

- onmiddellijk na een terroristische aanslag en zolang dat noodzakelijk is, adequate medische behandeling wordt verstrekt aan terrorismeslachtoffers (artikel 24, lid 5);
- - wanneer terrorismeslachtoffers partij zijn in een strafproces, zij toegang hebben tot rechtsbijstand conform artikel 13 van de richtlijn slachtofferrechten (artikel 24, lid 6);
- - de ernst en de omstandigheden van het strafbaar feit worden meegewogen in de voorwaarden en de procedurevoorschriften op grond waarvan terrorismeslachtoffers toegang hebben tot rechtsbijstand in overeenstemming met het nationale recht (artikel 24, lid 6).

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME IN VERBAND MET DEZE RECHTEN

VOORBEELDEN VAN DE PRAKTISCHE TOEPASSING/AANVULLENDE INFORMATIE

Veranderingen in de loop der tijd

Aangezien elk slachtoffer een ander herstelproces doormaakt, veranderen de behoeften van de slachtoffers in de loop der tijd en moet de bijstand en de ondersteuning worden aangepast om aan deze veranderingen tegemoet te komen.

Slachtoffers zullen moeilijkheden ondervinden bij het opnemen van informatie, in het bijzonder als zij na een terroristische aanslag met ernstige (geestelijke) gezondheidsproblemen kampen.

Informatie over bijstand en ondersteuning (en organisaties die dergelijke bijstand en ondersteuning verlenen) is het meest doeltreffend wanneer zij op verschillende momenten wordt verstrekt. Personen die hulp bieden, zijn idealiter proactief: zij zoeken regelmatig contact met de slachtoffers en gaan op zoek naar manieren en mogelijkheden om met hen in contact te komen. Slachtoffers hebben informatie nodig over de beschikbare diensten, maar mogen niet worden gedwongen er gebruik van te maken.

Vraag en aanbod

Het kan moeilijk zijn om het aanbod af te

stemmen op de vraag: er kan in een lidstaat een onmiddellijke en aanzienlijke vraag naar steun zijn, waardoor snel diensten moeten worden gevonden en aangeboden. Door noodinfrastructuur te plannen en op te zetten wordt coördinatie met bestaande hulpverleners in het geval van een aanslag mogelijk.

Toegankelijkheid van de steun

Het kan een uitdaging zijn om te waarborgen dat slachtoffers toegang hebben tot hulp. Slachtoffers zijn mogelijk niet op de hoogte van de beschikbare organisaties, lezen/horen de uitgestuurde boodschappen mogelijk niet, zijn zich (nog) niet bewust van het feit dat zij hulp nodig hebben of bevinden zich niet in de buurt van passende organisaties.

Hulporganisaties moeten eenvoudig toegankelijk zijn. Kwesties die verband houden met de toegankelijkheid zijn de beschikbaarheid van organisaties (openingstijden en/of geografische dekking), taal (voor slachtoffers uit minderheidsgemeenschappen, andere landen of laaggeletterden) en toegankelijkheid voor personen met een handicap, zoals gedefinieerd in artikel 9 van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (waarbij de EU en alle lidstaten partij zijn). Slachtoffers moeten verschillende methoden van begeleiding kunnen gebruiken (bv. persoonlijk, online, hulplijnen) om mogelijke belemmeringen weg te nemen.

Vermindering van de complexiteit

Na een terroristische aanslag blijven slachtoffers achter in een chaotische omgeving, vol vragen, en vaak zijn slachtoffers zelfs niet in staat om met eenvoudige dagelijkse activiteiten om te gaan. Op zo'n moment worden zij benaderd door diverse organisaties en wordt van hen verwacht dat zij tal van administratieve formaliteiten afhandelen. Om hen zo weinig mogelijk te belasten en hen te helpen om met complexe kwesties om te gaan, is het van belang om de beschikbare bijstand strategisch te organiseren.

Slachtoffergidsen

Het aanstellen van een "slachtoffergids" kan de chaos voor slachtoffers helpen beperken. De gids neemt namens het slachtoffer contact op met organisaties die hulp verlenen en beantwoordt de vragen van die organisaties. Door samen te werken met één gids wordt vertrouwen opgebouwd, hoeven slachtoffers hun verhaal niet telkens opnieuw te doen en

daalt het risico op secundaire victimisatie.

Een slachtoffergids kan de communicatie tussen slachtoffers en autoriteiten beheren, door informatielacunes te helpen opvullen, bijvoorbeeld door slachtoffers over hun rechten en mogelijkheden te vertellen, en door hen te helpen om toegang te krijgen tot steun. Slachtoffergidsen kunnen bijzonder nuttig zijn wanneer het gaat om moeilijk te bereiken gemeenschappen of slachtoffers die niet goed overweg kunnen met technologie, zoals ouderen of hele jonge slachtoffers, of slachtoffers die het moeilijk hebben om hun gevoelens te uiten. Slachtoffergidsen ondersteunen slachtoffers met een visuele, lichamelijke of geestelijke handicap om toegang te krijgen tot organisaties.

Centra voor slachtofferhulp

Het is nuttig om na een grootschalige terroristische aanslag een centrum voor slachtofferhulp op te richten: een centraal loket waar slachtoffers informatie en hulp kunnen krijgen.

In Frankrijk wordt bij aanslagen die een groot aantal mensen hebben getroffen meteen in de responsfase de Cellule Interministérielle d'Information du Public et d'Aide aux victimes (C2IPAV of infopublic) ingeschakeld. Infopublic biedt ondersteuning aan slachtoffers en hun familieleden onmiddellijk na een terroristische aanslag. Infopublic werkt nauw samen met lokale autoriteiten en plaatselijke slachtofferhulporganisaties om een opvangcentrum voor familieleden op te zetten waar slachtoffers en familieleden worden geregistreerd en ze de nodige informatie en hulp krijgen van maatschappelijk werkers, advocaten en traumapsychologen. Op de langere termijn neemt een bureau van het Franse Ministerie van Justitie, het Bureau d'aide aux victimes (BAVPA of Bureau voor slachtofferhulp) de coördinatie van de slachtofferhulp over.

Centrale contactpunt bij de overheid

In Duitsland fungeert de federale regeringscommissaris voor de slachtoffers en nabestaanden van terroristische misdrijven begaan op het nationale grondgebied als centraal contactpunt voor iedereen die getroffen werd door een terroristische aanslag. Daartoe behoren de familieleden van de nabestaanden, diegenen die (lichamelijk of psychologisch) letsel hebben opgelopen bij de aanslag, en

ooggetuigen.

De federale regeringscommissaris neemt na een aanslag proactief contact op met de slachtoffers om hulp te bieden. Hij of zij wijst de slachtoffers de weg naar financiële, psychologische en praktische hulp en vindt oplossingen op maat voor de behoeften van de individuele slachtoffers. De federale regeringscommissaris is niet alleen beschikbaar ná een terroristische aanslag, maar ook op middellange en lange termijn. Hij of zij kan bijvoorbeeld ondersteuning bieden bij de strafprocedure of de slachtoffers naar de passende financiële of psychologische hulpmechanismen begeleiden.

Literatuur:

- Juen, B. et. al, The comprehensive guideline on mental health and psychosocial support (MHPSS) in disaster settings, 2016.
- VSE, “Behind the Scenes: Family Reception Centre set up for the Victims of the Strasbourg Christmas Market Shooting”, 2018.

1.4 DE RECHTEN VAN SLACHTOFFERS OP TOEGANG TOT DE RECHTER — PROCEDURELE RECHTEN

DE RECHTEN UITEENGEZET

Op grond van de richtlijn slachtofferrechten kunnen slachtoffer van terrorisme een beroep doen op een aantal procedurele rechten die waarborgen dat elk slachtoffer toegang heeft tot de rechter. Daarbij gaat het onder meer om de volgende rechten: het recht te worden gehoord (artikel 10), het recht op toegang tot rechtsbijstand (artikel 13), het recht op vergoeding van de kosten (artikel 14), het recht op een beslissing inzake schadevergoeding door de dader (artikel 16) en de rechten van slachtoffers die in een andere lidstaat wonen (artikel 17).

De lidstaten moeten ervoor zorgen dat slachtoffers in de loop van de strafprocedure worden gehoord en bewijselementen kunnen aanvoeren. De procedurevoorschriften op grond waarvan slachtoffers tijdens de strafprocedure kunnen worden gehoord en bewijselementen kunnen aanvoeren, worden door het nationale recht bepaald (artikel 10 van de richtlijn slachtofferrechten).

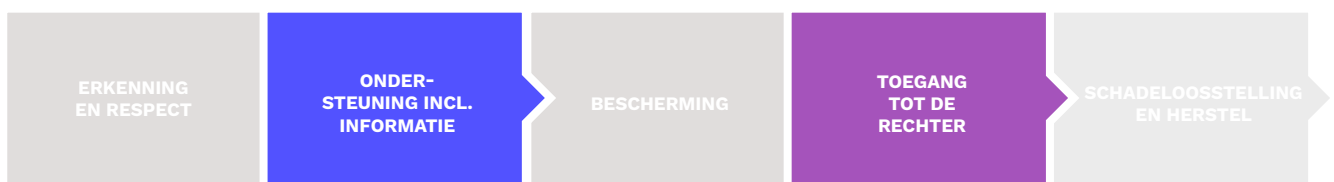
De lidstaten moeten ervoor zorgen dat,

als het slachtoffer de status heeft van partij in de strafprocedure, hij toegang heeft tot rechtsbijstand. De voorwaarden of procedureregels inzake de toegang van slachtoffers tot rechtsbijstand worden door het nationale recht bepaald (artikel 13 van de richtlijn slachtofferrechten).

Dit recht is nader omschreven in artikel 24, lid 6, van de richtlijn terrorismebestrijding, waarin is bepaald dat de ernst en de omstandigheden van het strafbaar feit worden meegewogen in de voorwaarden en de procedurevoorschriften op grond waarvan terrorismeslachtoffers toegang hebben tot rechtsbijstand in overeenstemming met het nationale recht.

De lidstaten moeten het slachtoffer dat actief deelneemt aan de strafprocedure de mogelijkheid bieden om de hieruit voortvloeiende kosten vergoed te krijgen, overeenkomstig de rol van het slachtoffer in het toepasselijke strafrechtstelsel. De voorwaarden of procedureregels inzake de vergoeding van kosten van slachtoffers worden door het nationale recht bepaald (artikel 14 van de richtlijn slachtofferrechten).

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME IN VERBAND MET DEZE RECHTEN

VOORBEELDEN VAN DE PRAK- TISCHE TOEPASSING/AANVULLEN- DE INFORMATIE

Grootschalige aanslagen

Strafrechtelijke procedures en processen voor grootschalige aanslagen zijn complex. Er is een groot aantal slachtoffers en getuigen bij betrokken, die allemaal in gelijke mate het recht moeten hebben om aan de procedures en processen deel te nemen. Landen moeten mogelijk bijzondere maatregelen treffen om de deelname te vergemakkelijken, bijvoorbeeld door het proces te houden in een grotere zaal die ruimte biedt voor alle betrokkenen.

Openbare onderzoeken

Slachtoffers van terroristische aanslagen geven net als andere slachtoffers vaak aan dat de waarheid aan het licht moet komen. Zij willen weten wat er is gebeurd, hoe het is gebeurd, wie erbij betrokken was en waarom. Indien

er geen formele strafrechtelijke procedures kunnen worden gestart, krijgen slachtoffers vaak geen antwoord op hun vragen; een openbaar onderzoek kan dan een andere manier zijn om de vragen van de slachtoffers en van de samenleving als geheel te beantwoorden. Na de aanslagen in Brussel in 2016 werd een parlementair onderzoek gestart om de omstandigheden in de aanloop naar de aanslag, de respons op de aanslag en de ontwikkeling van radicalisering te onderzoeken, om zo aanbevelingen te formuleren op basis van de getrokken lessen.

In Duitsland kan de federale regeringscommissaris optreden als tussenpersoon tussen de slachtoffers en diegenen die verantwoordelijk zijn voor het strafrechtelijk onderzoek in de nasleep van de aanslag. Zelfs wanneer het onderzoek nog loopt, kan de commissaris bijvoorbeeld een ontmoeting tussen deze twee partijen organiseren. Tijdens die ontmoeting kunnen slachtoffers hun vragen rechtstreeks stellen aan diegenen die het onderzoek leiden.

Literatuur:

- UNODC, Good Practices in Supporting Victims of Terrorism within the Criminal Justice Framework, 2015.
- De Graaf et al., The Anders Behring Breivik Trial: Performing Justice, Defending Democracy, 2013.
- EN/NL/FR BE Onderzoekscommissie Terroristische Aanslagen maart 2016.
- Beck, K., Abschlussbericht des Bundesbeauftragten für die Opfer und Hinterbliebenen des Terroranschlags auf dem Breitscheidplatz, 2017.
- E-Justice-portaalsite — Rechten van slachtoffers van strafbare feiten in strafrechtelijke procedures.

1.5 DE RECHTEN VAN SLACHTOFFERS OP BESCHERMING

DE RECHTEN UITEENGEZET

De lidstaten zorgen voor maatregelen ter bescherming van terrorismeslachtoffers en hun familieleden, zulks overeenkomstig de richtlijn slachtofferrechten. Om te bepalen of en in hoeverre tijdens de strafprocedure beschermingsmaatregelen voor terrorismeslachtoffers moeten worden getroffen, wordt vooral gekeken naar het risico van intimidatie en vergelding en de noodzaak van bescherming van hun waardigheid en fysieke integriteit, ook bij ondervraging en verhoor als getuige (artikel 25 van de richtlijn terrorismebestrijding).

In artikel 18 van de richtlijn slachtofferrechten is het recht op bescherming nader omschreven: De lidstaten zorgen ervoor dat er maatregelen beschikbaar zijn die het slachtoffer en zijn familieleden bescherming bieden :

- tegen secundaire en herhaalde victimisatie;
- tegen intimidatie en tegen vergelding;
- alsook tegen het risico van emotionele of psychologische schade bij het slachtoffer;

en die de waardigheid van het slachtoffer beschermen bij ondervraging of bij verhoor als getuige.

Voorts zorgen de lidstaten ervoor dat de bevoegde autoriteiten tijdens de strafprocedure passende maatregelen kunnen nemen om de persoonlijke levenssfeer te beschermen, waaronder de persoonlijke kenmerken alsmede beeldmateriaal van het slachtoffer en zijn familieleden (artikel 21 van de richtlijn slachtofferrechten).

Artikel 19, lid 1, van deze richtlijn schrijft voor dat de lidstaten de voorwaarden scheppen waaronder contact tussen het slachtoffer en, zo nodig, zijn familieleden, en de dader kan worden vermeden in gebouwen waar de strafprocedure

wordt gevoerd (tenzij de strafprocedure dit contact vereist).

Het recht op bescherming van slachtoffers tijdens het strafrechtelijk onderzoek is nader omschreven in artikel 20 van de richtlijn slachtofferrechten. De lidstaten zorgen ervoor dat tijdens het strafrechtelijk onderzoek:

- a. de ondervraging van het slachtoffer geen onnodige vertraging oploopt;
- b. het aantal ondervragingen van het slachtoffer tot het minimum wordt beperkt en ondervraging alleen plaatsvindt als dat strikt noodzakelijk is met het oog op het strafrechtelijk onderzoek;
- c. het slachtoffer zich mag laten vergezellen door zijn wettelijke vertegenwoordiger en een persoon naar keuze, tenzij een gemotiveerde beslissing in tegengestelde zin is genomen;
- d. medische onderzoeken tot een minimum worden beperkt en alleen worden uitgevoerd indien dat strikt noodzakelijk is met het oog op de strafprocedure.

Specifieke beschermingsbehoeften moeten worden vastgesteld aan de hand van een individuele beoordeling (artikel 22 van de richtlijn slachtofferrechten). Dit moet een tijdige en individuele beoordeling zijn om te bepalen of en in welke mate het slachtoffer tijdens de strafprocedure van bijzondere maatregelen in de zin van de artikelen 23 en 24 van de richtlijn gebruik moet kunnen maken, gelet op zijn bijzondere kwetsbaarheid voor secundaire en herhaalde victimisatie, voor intimidatie en voor vergelding.

De individuele beoordeling houdt rekening met (artikel 22, lid 2):

- a. de persoonlijke kenmerken van het slachtoffer;
- b. het soort strafbaar feit of de aard van het strafbare feit; en

c. de omstandigheden van het strafbare feit.

In het kader van de individuele beoordeling gaat bijzondere aandacht uit naar slachtoffers van terrorisme (artikel 22, lid 3).

Tijdens de strafprocedure komen slachtoffers met specifieke beschermingsbehoeften in aanmerking voor de volgende maatregelen (artikel 23, lid 2):

- a. ondervragingen van het slachtoffer gedaan in een daarvoor ontworpen of aangepaste ruimte;
- b. ondervragingen van het slachtoffer gedaan door of via personen die daarvoor professioneel zijn opgeleid;
- c. alle ondervragingen van het slachtoffer gedaan door dezelfde personen, tenzij dit indruist tegen de goede rechtsbedeling.

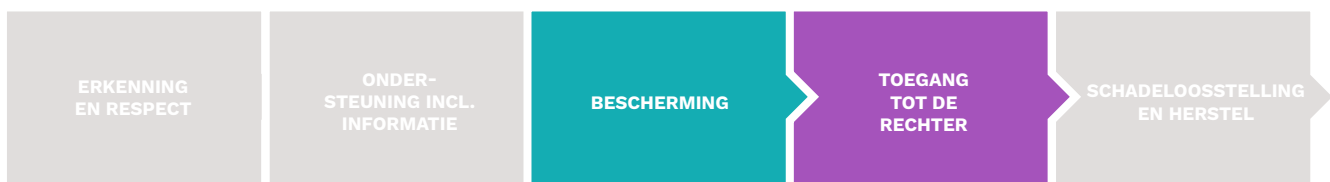
Tijdens de strafprocedure komen slachtoffers met specifieke beschermingsbehoeften in aanmerking voor de volgende maatregelen

(artikel 23, lid 3):

- a. dat tussen slachtoffer en daders, onder meer tijdens het afleggen van een getuigenverklaring, geen oogcontact kan plaatsvinden, doordat gebruik wordt gemaakt van passende middelen, waaronder communicatietechnologie;
- b. dat het slachtoffer in de rechtszaal kan worden gehoord zonder daar aanwezig te zijn, met name door middel van geschikte communicatietechnologie;
- c. dat over zijn privéleven geen nodeloze vragen worden gesteld, die geen verband houden met het strafbare feit; en
- d. dat de zitting achter gesloten deuren kan plaatsvinden..

De bescherming tegen secundaire victimisatie en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van slachtoffers van terrorisme zijn nader beschreven in de punten 1.6 en 1.7. De bescherming van kindslachtoffers komt aan bod in punt 2.2.

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME IN VERBAND MET DEZE RECHTEN

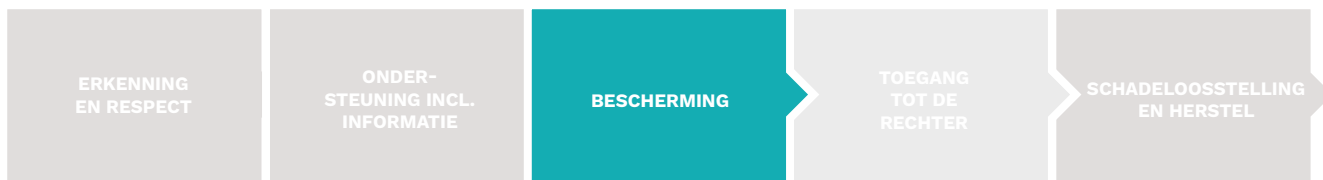
1.6 DE RECHTEN VAN SLACHTOFFERS OP BESCHERMING: SECUNDAIRE VICTIMISATIE

DE RECHTEN UITEENGEZET

Een aantal artikelen van de richtlijn slachtofferrechten heeft betrekking op secundaire victimisatie.

Ondersteuning door slachtofferhulporganisaties moet (tenzij anderszins verstrekt door andere openbare of particuliere organisaties) advies over het risico en het voorkomen van secundaire victimisatie omvatten (artikel 9, lid 1, punt e)). Onverminderd de rechten van de verdediging moeten de lidstaten ervoor zorgen dat er maatregelen beschikbaar zijn die het slachtoffer en zijn familieleden bescherming bieden tegen secundaire victimisatie (artikel 18). De in artikel 22 beschreven individuele beoordeling van slachtoffers moet worden gebruikt om (onder meer) na te gaan of zij tijdens de strafprocedure van bijzondere maatregelen gebruik moeten kunnen maken, gelet op hun bijzondere kwetsbaarheid voor secundaire victimisatie.

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME IN VERBAND MET DEZE RECHTEN

VOORBEELDEN VAN DE PRAKTISCHE TOEPASSING/AANVULLENDE INFORMATIE

Terroristische aanslagen leiden tot de dood, lichamelijk en geestelijk letsel of materiële schade voor de betrokkenen. Dit heet primaire victimisatie: de directe gevolgen van de gewelddaad. Indien slachtoffers in de nasleep van een aanslag gebrekkige of ontoereikende bijstand krijgen van de medewerkers en instellingen die verantwoordelijk zijn voor hun zorg (overheidsinstanties, eerstehulpverleners, veiligheidsdiensten van de staat, maatschappelijk werkers,

advocaten), kan hun leed worden verergerd. Dat verschijnsel staat bekend als secundaire victimisatie, herhaalde victimisatie of dubbele victimisatie.

Oorzaken

Het effect van een aanslag op de slachtoffers kan op vele manieren worden vergroot:

- herhaaldelijke verklaringen bij politieverhoren;
- een gebrek aan informatie;
- de overheid, de politie of het ziekenhuispersoneel dat alleen bezig is met de onmiddellijke gebeurtenissen, zonder aandacht te schenken aan de psychische gevolgen voor de slachtoffers;
- deskundigen die de geloofwaardigheid of de geestelijke gezondheid van slachtoffers in twijfel trekken;
- vertragingen bij gerechtelijke procedures, de confrontatie met terroristen in de rechtszaal, hun traumatische ervaring publiekelijk en in detail opnieuw te moeten vertellen;
- media-aandacht;
- een gebrek aan steun van mensen op het werk, op school, op de universiteit.

Individen, procedures, infrastructuur

Secundaire victimisatie kan het gevolg zijn van de manier waarop individuen zich gedragen of slachtoffers behandelen of van de procedures en infrastructuur waarmee slachtoffers te maken krijgen. Ondersteunende systemen kunnen deze nadelige gevolgen voorkomen en beperken; aangezien de systemen zelf ook secundaire victimisatie kunnen veroorzaken, moeten zij evenwel worden aangepast om dat risico te beperken of weg te nemen. Om de secundaire victimisatie ten gevolge van een persoonlijke confrontatie te voorkomen, kunnen ondervragingen in bepaalde gevallen — bijvoorbeeld wanneer kinderen worden ondervraagd — op video worden opgenomen en als bewijs worden aanvaard.

Uitblijven van een respons

Secundaire victimisatie kan ook het gevolg zijn van het uitblijven van een institutionele respons (of een toereikende institutionele respons) op een terroristische aanslag. In de steek worden gelaten door de instellingen kan de psychologische schade voor de slachtoffers verergeren of de effecten ervan verlengen. Het kan het gevoel van eenzaamheid van de slachtoffers en hun families versterken en wantrouwen jegens de samenleving (en jegens instellingen) in de hand werken. Het kan er zelfs toe leiden dat eventuele hulp waarvoor slachtoffers in aanmerking komen wordt afgewezen, of het sociaal isolement en de vernedering van slachtoffers versterken.

Basistips

Alle beroepsbeoefenaars die in contact komen met slachtoffers moeten de volgende basistips in overweging nemen:

- Wees u ervan bewust dat negatieve ervaringen ernstige gevolgen hebben voor de gezondheid en het gedrag van slachtoffers van terrorisme, en weet wat u moet doen om hen te helpen bij hun herstel.
- Herken de tekenen en symptomen van trauma bij slachtoffers en hun families.
- Biedt een respons (beleid, procedures en praktijken) waarbij ten volle rekening wordt gehouden met alle kennis van traumatische ervaringen en probeer herhaalde victimisatie actief te voorkomen.

Secundaire victimisatie kan worden vermeden door opleiding te verstrekken aan alle beroepsbeoefenaars.

Secundaire traumatisering

Secundaire victimisatie verschilt van secundaire traumatisering. Secundaire traumatisering kan zich voordoen wanneer een persoon wordt blootgesteld aan mensen die zelf getraumatiseerd zijn, of aan schokkende beschrijvingen van traumatische gebeurtenissen door een overlevende.

Literatuur:

- Vicente Colomina, A., *Victims of Terrorism Quality Assistance Guide*, 2019.

1.7 DE RECHTEN VAN SLACHTOFFERS OP BESCHERMING: PERSOONLIJKE LEVENSSFEER

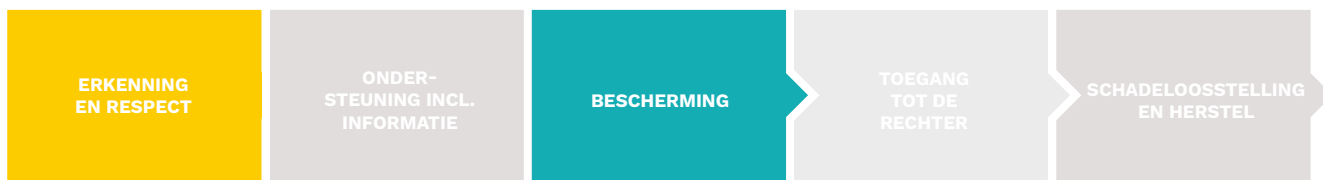
DE RECHTEN UITEENGEZET

Slachtoffers van terrorisme hebben het recht op bescherming van hun persoonlijke levenssfeer.

De lidstaten zorgen ervoor dat de bevoegde autoriteiten tijdens de strafprocedure passende maatregelen kunnen nemen om de persoonlijke levenssfeer te beschermen, waaronder de persoonlijke kenmerken alsmede beeldmateriaal van het slachtoffer en zijn familieleden (artikel 21, lid 1, van de richtlijn slachtofferrechten).

Ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer, de persoonlijke integriteit en de persoonsgegevens van het slachtoffer, sporen de lidstaten de media aan tot het nemen van zelfregulerende maatregelen, met eerbiediging van de vrijheid van meningsuiting en van informatie en de vrijheid en het pluralisme van de media (artikel 21, lid 2).

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME IN VERBAND MET DEZE RECHTEN

VOORBEELDEN VAN DE PRAK-TISCHE TOEPASSING/AANVULLEN-DE INFORMATIE

De overheid en de media

Hoewel overheden het erover eens kunnen zijn dat de (sociale) media, in hun verschillende rollen, een strategisch hulpmiddel kunnen zijn in tijden van crisis, is het moeilijk om de juiste toon te vinden in de communicatie met de media. Om een betrouwbare en respectvolle berichtgeving te kunnen verzekeren, de verspreiding van geruchten te voorkomen en bij te dragen aan de erkenning van de getroffenen bij terroristische aanslagen, moeten overheidsfunctionarissen

hun uiterste best doen om met de media te communiceren.

Om de communicatie beheersbaarder te maken, kunnen overheidsinstanties in de nasleep van een terroristische aanslag proactief naar de media stappen. Om de relatie met de media optimaal te benutten, moet evenwel een communicatiekader worden vastgesteld, moeten kernboodschappen worden voorbereid en moet de timing van persberichten worden gecoördineerd.

Er moet een evenwicht worden gevonden tussen de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer en de behoeften van slachtoffers en hun familieleden enerzijds en het informeren van de bevolking via mediakanalen anderzijds. In informatie uit overheidsbronnen moeten de waardigheid en veiligheid van slachtoffers, met name van kinderen, worden geëerbiedigd. Secundaire victimisatie moet worden vermeden. Op de middellange tot lange termijn moet gepersonaliseerde informatie worden verstrekt aan slachtoffers en familieleden voordat een formeel verslag via mediakanalen openbaar wordt gemaakt.

Sociale media, burgerjournalisten, bloggers en vloggers zijn een belangrijk onderdeel gaan uitmaken van het medialandschap, maar zij houden zich niet automatisch aan de regels en beginselen die de traditionele media in de loop der jaren hebben ontwikkeld. Overheden moeten mogelijk nagaan hoe zij zelfregulering bij deze nieuwe elementen in het medialandschap kunnen aanmoedigen, bijvoorbeeld met betrekking tot het delen van beelden van slachtoffers of lopende operaties.

Slachtoffers en de media

Hoewel het slachtoffers kan sterken om hun stem te laten horen in de media en dit het grote publiek kan helpen, kan opdringerige media-aandacht hun privacy schenden en negatieve gevolgen hebben voor diegenen die in beeld worden gebracht, zelfs in de toekomst. Informatie kan worden verdraaid of gemanipuleerd, door journalisten of door anderen die nieuwsbeelden gebruiken. Als er richtsnoeren bestaan voor de contacten met

de media, die door journalisten en redacteuren worden nageleefd, moeten deze beschikbaar worden gesteld aan slachtoffers.

Alle slachtoffers moeten waardig en respectvol worden behandeld door de media, die zich moeten houden aan het beginsel dat zij geen schade mogen berokkenen wanneer zij slachtoffers benaderen. Voor een eventueel interview moet de geïnformeerde toestemming van de slachtoffers worden verkregen, aangezien zij het recht hebben te weigeren te worden geïnterviewd of gefilmd of te weigeren dat een foto wordt gepubliceerd aan de hand waarvan zij duidelijk kunnen worden geïdentificeerd. Fotografen en cameramensen moeten ervoor zorgen dat zij de persoonlijke levenssfeer van de slachtoffers niet schenden en hen niet opnieuw traumatiseren.

Organisaties voor slachtofferhulp kunnen slachtoffers helpen om zich voor te bereiden op interviews, hetzij in de onmiddellijke nasleep van de aanslag, hetzij op een later tijdstip. Hulpverleners moeten ervoor zorgen dat de rechten van slachtoffers op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer worden gehandhaafd en dat alle berichten bijdragen aan de erkenning van slachtoffers en hun behoeften.

Slachtoffers en de sociale media

Socialemediakanalen bieden een rechtstreekse verbinding met anderen, in real-time. Slachtoffers kunnen sociale media gebruiken om hun ervaringen na een terroristische aanslag te delen. Dergelijke verhalen kunnen slachtoffers helpen om hun emoties, hun acties en het effect van het trauma op hun leven te begrijpen. Na de aanslag in Utøya maakten alle getroffen personen gebruik van de herdenkingsmuren op sociale media om de overledenen te eren en te herdenken. Berichten van eenheid en steun van de overheid, instellingen en gemeenschappen die op sociale media worden gedeeld, kunnen het herstel van de slachtoffers in de nasleep van een aanslag verder ondersteunen.

De nadelen van sociale media moet ook worden benadrukt: zij kunnen worden gebruikt om “anoniem” haat te zaaien en racistische

opmerkingen en dergelijke meer te verspreiden, terwijl niet alle foto's, verhalen, filmpjes en theorieën over een aanslag die op sociale media de ronde doen betrouwbaar zijn. Blootstelling aan dergelijke inhoud kan het herstel van de slachtoffers bemoeilijken. Tot slot kan het gebruik van livestreams op sociale media getroffen en in de kijker plaatsen, soms (onbedoeld) op een oneerbiedige manier.

Het is onmogelijk om slachtoffers volledig af te schermen van sociale media. Bewustmaking bij organisaties voor slachtofferhulp en anderen kan slachtoffers in staat stellen om geïnformeerde keuzes maken over de mate waarin en de manier en de momenten waarop zij zichzelf blootstellen aan en deelnemen aan online-uitwisselingen over de aanslag.

Literatuur:

- IPSO - Guidance for journalists and editors
- RAN, Delivering Effective Testimonials (EN), 2018.
- RAN, Checklist Shaping Your Testimonial (EN), 2018.
- Frey, Victims' Use of Social Media during and after the Utøya Terror Attack: Fear, Resilience, Sorrow and Solidarity, 2018.
- 🌐 France24 (2015) Comment vérifier les images des réseaux sociaux?
- UNESCO (2017) Terrorism and the Media: A handbook for journalists

1.8 DE RECHTEN VAN SLACHTOFFERS MET BETREKKING TOT DE TOEGANG TOT SCHADELOOSSTELLING

DE RECHTEN UITEENGEZET

Artikel 12, lid 1, van de richtlijn schadeloosstelling schrijft voor dat de voorschriften betreffende de toegang tot schadeloosstelling in grensoverschrijdende situaties functioneren op basis van de schadeloosstellingsregelingen van de lidstaten voor slachtoffers van op hun grondgebied gepleegde opzettelijke geweldsmisdrijven. In artikel 12, lid 2, is bepaald dat alle lidstaten ervoor moeten zorgen dat hun nationale wetgeving voorziet in een schadeloosstellingsregeling voor slachtoffers van op hun grondgebied gepleegde opzettelijke geweldsmisdrijven, die een billijke en passende schadeloosstelling van slachtoffers garandeert.

De lidstaten zorgen ervoor dat het slachtoffer zonder onnodige vertraging vanaf zijn eerste contact met een bevoegde autoriteit informatie wordt aangeboden over hoe en onder welke voorwaarden het slachtoffer schadevergoeding kan krijgen (artikel 4, lid 1, punt e), van de richtlijn slachtofferrechten). Slachtofferhulporganisaties zorgen ten minste voor informatie, advies en ondersteuning inzake toegang tot nationale stelsels voor vergoeding van schade als gevolg van strafbare feiten (artikel 9, lid 1, punt a)).

De diensten voor slachtofferhulp waarop terrorismeslachtoffers een beroep kunnen doen, omvatten vertrouwelijke, kosteloze en eenvoudig toegankelijke hulp bij eisen tot schadeloosstelling van terrorismeslachtoffers, die kunnen worden ingediend krachtens het nationale recht van de betrokken lidstaat (artikel 24, lid 3, van de richtlijn terrorismebestrijding).

De lidstaten zorgen ervoor dat terrorismeslachtoffers die ingezetenen zijn van een andere lidstaat dan de lidstaat waar het terroristische misdrijf is gepleegd, toegang hebben tot informatie over schadevergoedingsregelingen in de lidstaat waar het terroristische misdrijf is gepleegd. Zij nemen passende maatregelen om te verzekeren dat de terrorismeslachtoffers daadwerkelijk toegang tot deze informatie hebben (artikel 26, lid 1).

In overweging 28 van de richtlijn terrorismebestrijding is uitgelegd dat de bijstand bij schadeloosstellingsvorderingen van slachtoffers onverminderd geldt en naast de assistentie die terrorismeslachtoffers ontvangen van assistentieverlenende instanties overeenkomstig de richtlijn schadeloosstelling. Hierbij worden de nationale regels inzake juridische vertegenwoordiging voor het vorderen van schadeloosstelling, onder meer

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME IN VERBAND MET DEZE RECHTEN

ERKENNING
EN RESPECT

ONDER-
STEUNING INCL.
INFORMATIE

BESCHERMING

TOEGANG
TOT DE
RECHTER

SCHADELOOSSTELLING
EN HERSTEL

via rechtsbijstandsregelingen, onverlet gelaten, evenals andere relevante nationale regels over schadeloosstelling.

In artikel 16 van de richtlijn slachtofferrechten is bepaald dat slachtoffers in de loop van de strafprocedure een beslissing krijgen inzake schadevergoeding door de dader.

VOORBEELDEN VAN DE PRAK-TISCHE TOEPASSING/AANVULLEN-DE INFORMATIE

Schadeloosstelling door de staat

De bijzondere adviseur, J. Milquet, bij de voormalige voorzitter van de Europese Commissie, Jean-Claude Juncker, heeft de onderliggende oorzaken onderzocht van de problemen waarmee slachtoffers worden geconfronteerd wanneer zij schadeloosstelling eisen. Zij steldevast dat het moeilijk is om toegang te krijgen tot de rechter of schadeloosstelling door de staat vanwege een gebrek aan informatie, onvoldoende ondersteuning en al te restrictieve criteria om in aanmerking te komen of procedurele belemmeringen.

Slachtoffers van misdrijven kunnen soms pas aan het eind van een zeer lang proces schadeloosstelling vorderen en krijgen. Bij dit proces worden de verschillende fasen van de strafrechtelijke en, vaak aanvullende, burgerlijke of administratieve procedures doorlopen om uiteindelijk te eindigen met nog een procedure, gedurende welke slachtoffers schadeloosstelling door de staat kunnen vorderen. Er hoeft maar één element mis te gaan in een van de voorgaande fasen opdat slachtoffers geen schadeloosstelling door de staat krijgen.

Schadeloosstelling door de dader

Hoewel er bij terroristische aanslagen een recht bestaat om schadeloosstelling te vorderen van de dader, zijn de daders vaak dood en beschikken diegenen die voor de rechter worden gebracht vaak niet over de financiële middelen om hun slachtoffers schadeloos te stellen.

Noodbetalingen

Bijzonder adviseur J. Milquet beveelt aan om binnen 15 tot 30 dagen nadat het opzettelijke geweldmisdrijf heeft plaatsgevonden noodbetalingen te doen aan slachtoffer van terrorisme, om de eerste kosten te dekken

(reiskosten van familieleden, begrafeniskosten enz.). Zij stelt dat dit een cruciale verbetering voor de slachtoffers is. Zij beschrijft het Franse garantiefonds voor slachtoffer van terrorisme en andere strafbare feiten (FGTI) als een perfect voorbeeld van een systeem van noodbetalingen dat ervoor zorgt dat betalingen binnen enkele weken na een aanslag kunnen worden gedaan.

Een ander voorbeeld is het Duitse stelsel van schadevergoedingen (“Härteleistungen”). Via dit systeem kunnen binnen een week na de aanvraag noodbetalingen worden gedaan als integraal onderdeel van de financiële steun.

Vereenvoudiging en digitalisering

Bijzonder adviseur J. Milquet beveelt voorts aan (nr. 28) om de nationale procedure voor schadeloosstelling te vereenvoudigen en te digitaliseren.

Vereenvoudiging kan worden bereikt door het aantal documenten dat nodig is voor een geslaagde aanvraag te beperken; documenten te digitaliseren; de vertaling van documenten te faciliteren (kosteloos voor het slachtoffer); onlinesystemen voor het eisen van schadeloosstelling te faciliteren; en een online chat en/of telefonische hulplijn op te zetten waar slachtoffers advies kunnen inwinnen over de procedure.

Een digitaal schadevergoedingsdossier zou de administratieve lasten voor slachtoffers kunnen beperken. Het vaststellen van gemeenschappelijke vereisten inzake het benodigde bewijs voor belangrijke soorten schade zou bijdragen aan de gelijke behandeling van slachtoffers uit andere landen en aan de toepassing van gemeenschappelijke normen. Tot slot zou een gemeenschappelijk aanvraagformulier, met gemeenschappelijke bewijsvereisten en criteria om in aanmerking te komen, dat slachtoffers kunnen gebruiken bij het aanvragen van schadeloosstelling in grensoverschrijdende zaken, de toegang tot relevante informatie en het bewustzijn van schadevergoedingsregelingen voor slachtoffers in grensoverschrijdende zaken verbeteren.

Billijk en passend

Er bestaan verschillen tussen de EU-lidstaten wat de organisatie van de nationale regelingen voor schadeloosstelling betreft. Dat leidt tot uiteenlopende schadeloosstellingsbedragen en verschillen in de efficiëntie van schadeloosstellingsregelingen binnen de Europese Unie. Dit gebrek aan minimumnormen

heeft gevolgen voor het recht van slachtoffers van terrorisme op schadeloosstelling.

In zaak C-129/19 heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie de reikwijdte van de richtlijn schadeloosstellingsrichtlijn van 2004 verduidelijkt. Het Hof verklaarde dat de lidstaten op grond van de richtlijn schadeloosstelling voor alle slachtoffers van op hun grondgebied gepleegde opzettelijke geweldsmisdrijven een schadeloosstelling moeten garanderen, ook voor de slachtoffers die op het grondgebied van de betrokken lidstaat wonen. Met betrekking tot de criteria om te bepalen of schadeloosstelling door de staat “billijk en passend” is in de zin van de richtlijn schadeloosstelling, verduidelijkte het Hof dat de schadeloosstelling er niet noodzakelijkerwijs voor hoeft te zorgen dat de schade van dat slachtoffer volledig wordt vergoed, maar dat het bedrag niet louter symbolisch mag zijn.

Plotse instroom

In de EU-strategie inzake de rechten van slachtoffers (2020-2025) van de Europese Commissie staat dat de Europese Commissie zal toezien op de EU-wetgeving inzake schadeloosstelling en deze zal evalueren (zowel schadeloosstelling door de overheid als schadeloosstelling door de daders) en indien nodig maatregelen zal voorstellen om dit kader uiterlijk in 2022 aan te vullen.

Er worden ook een aantal belangrijke acties voor de lidstaten beschreven:

- de nationale regelingen voor schadeloosstelling evalueren en zo nodig de bestaande procedurele obstakels wegnemen;
- ervoor zorgen dat in de nationale begrotingen

ruimte wordt gemaakt voor eerlijke en passende schadeloosstellingen voor opzettelijke geweldsmisdrijven, onder meer voor slachtoffers van terrorisme;

- ervoor zorgen dat de verordening inzake de wederzijdse erkenning van bevroezingsbevelen en confiscatiebevelen volledig wordt toegepast, met name de bepalingen inzake de teruggave van goederen aan slachtoffers en de schadeloosstelling van slachtoffers;
- maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat slachtoffers tijdens de schadeloosstellingsprocedure niet worden blootgesteld aan secundaire victimisatie;
- zorgen voor een homogene toegang tot informatie over nationale schadeloosstellingsregelingen (opzetten van interactieve, toegankelijke en gebruiksvriendelijke websites);
- ervoor zorgen dat het personeel van de nationale schadeloosstellingsinstanties op de hoogte is van de rechten en behoeften van slachtoffers om het risico van secundaire victimisatie te vermijden;
- samenwerken met andere lidstaten in grensoverschrijdende zaken binnen de relevante EU-structuren.

Belangrijkste acties voor andere belanghebbenden:

- het Europees netwerk voor de rechten van slachtoffers en het Europees netwerk van contactpunten voor schadeloosstelling moeten nagaan hoe zij nauwer en doeltreffender kunnen samenwerken;
- slachtofferhulporganisaties moeten zich samen met de nationale schadeloosstellingsinstanties inzetten om ondersteuning

te bieden, beste praktijken uit te wisselen en onderlinge opleidingsactiviteiten te organiseren.

Systemen voor schadeloosstelling in de lidstaten

Strengere criteria om in aanmerking te komen zouden slachtoffers van terrorisme ervan kunnen weerhouden om schadeloosstelling aan te vragen. Sommige lidstaten beschikken over specifieke regelingen voor schadeloosstelling, of over flexibele aanvraagprocedures, voor slachtoffers van terrorisme — als zij een grootschalige aanslag hebben meegemaakt of kampen met aanhoudend terrorisme. Sommige lidstaten hebben een afzonderlijke schadeloosstellingsregeling voor slachtoffers van terrorisme opgezet, naast die voor slachtoffers van andere opzettelijke geweldsmisdrijven (bv. Spanje en Frankrijk), of hebben flexibelere procedures ingevoerd in dezelfde schadeloosstellingsregeling (bv. België).

Literatuur:

- Richtlijn 2004/80/EG van de Raad betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven
- Arrest van 16 juli 2020, Presidenza del Consiglio dei Ministri/ BV, C-129/19, EU:C:2020:566
- Milquet, Strengthening Victims' Rights: From Compensation to Reparation, 2019.
- Europese Commissie, EU-strategie inzake de rechten van slachtoffers (2020-2025), 2020.
- E-justitie-portaalsite: schadeloosstellingsregelingen in de EU-landen.
- 🌐 Fonds de Garantie des Victimes
- 🌐 «Härteleistungen» of schadeloosstelling voor geleden ontberingen.
- 🌐 Spreekrecht van het slachtoffer: de daders voor de rechter
- 🕒 brengen om schadeloosstelling te verkrijgen.

2. REKENING HOUDEN MET SPECIFIEKE GROEPEN SLACHTOFFERS

2.1 SLACHTOFFERS UIT ANDERE LANDEN

DE RECHTEN UITEENGEGEZET

De rechten van slachtoffers uit andere landen komen aan bod in de drie richtlijnen die betrekking hebben op slachtoffers van terrorisme.

Artikel 17 van de richtlijn slachtofferrechten schrijft voor dat de lidstaten ervoor moeten zorgen dat hun bevoegde autoriteiten passende maatregelen kunnen nemen om de problemen in verband met het feit dat het slachtoffer in een andere lidstaat woont dan die waar het strafbare feit werd gepleegd, zo beperkt mogelijk te houden, in het bijzonder wat het verloop van de procedure betreft.

Daartoe moeten de autoriteiten van de lidstaat waar de terroristische aanslag werd gepleegd:

- a. een verklaring kunnen afnemen van het slachtoffer onmiddellijk na de terroristische aanslag;
- b. voor het verhoor van het slachtoffer dat in het buitenland woont, zo veel als mogelijk gebruik kunnen maken van de bepalingen inzake videoconferentie en telefoonconferentie.

De lidstaten bieden slachtoffers die actief deelnemen aan de strafprocedure de mogelijkheid om de hieruit voortvloeiende kosten vergoed te krijgen, overeenkomstig de rol van het slachtoffer in het toepasselijke strafrechtstelsel. De voorwaarden of procedureregels inzake de vergoeding van kosten van slachtoffers worden door het nationale recht bepaald (artikel 14 van de richtlijn slachtofferrechten).

In artikel 26 van de richtlijn slachtofferrechten is bepaald dat de lidstaten passende maatregelen nemen ter bevordering van de samenwerking

tussen de lidstaten, teneinde de toegang van slachtoffers tot de in de richtlijn opgenomen en uit hoofde van het nationale recht verleende rechten, te verbeteren. Deze samenwerking is ten minste gericht op:

- a. de uitwisseling van beste praktijken;
- b. overleg in individuele gevallen; en
- c. steun voor Europese netwerken die zich bezighouden met aangelegenheden welke rechtstreeks relevant zijn voor de rechten van het slachtoffer.

Volgens artikel 1 van de richtlijn schadeloosstelling zorgen de lidstaten ervoor dat, wanneer een opzettelijk geweldsmisdrijf is gepleegd in een andere lidstaat dan de lidstaat waar de aanvrager van de schadeloosstelling zijn gewone verblijfplaats heeft, de aanvrager het recht heeft zijn aanvraag bij een instantie of een ander orgaan in deze lidstaat van verblijf in te dienen.

De lidstaten zorgen ervoor dat terrorismeslachtoffers die ingezetenen zijn van een andere lidstaat dan de lidstaat waar het terroristische misdrijf is gepleegd, toegang hebben tot informatie over hun rechten en over de beschikbare diensten voor slachtofferhulp en schadevergoedingsregelingen in de lidstaat waar het terroristische misdrijf is gepleegd. De betrokken lidstaten nemen passende maatregelen om de samenwerking tussen hun bevoegde autoriteiten of instanties die gespecialiseerde ondersteuning verstrekken, mogelijk te maken opdat de terrorismeslachtoffers daadwerkelijk toegang tot deze informatie hebben (artikel 26, lid 1, van de richtlijn terrorismebestrijding).

De lidstaten zorgen er bovendien voor dat alle slachtoffers van terrorisme toegang hebben tot:

- a. emotionele en psychologische ondersteuning, zoals traumazorg en -counseling;

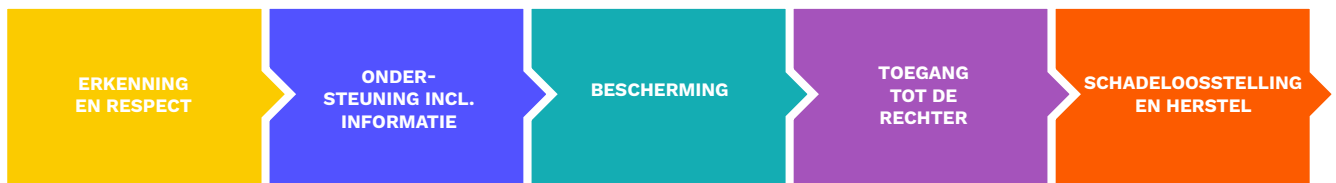
b. de verstrekking van advies en informatie over alle relevante juridische, praktische of financiële aangelegenheden, met inbegrip van het vergemakkelijken van de uitoefening van het recht op informatie;

op het grondgebied van de lidstaat waar zij verblijven, ook als het terroristische misdrijf in een andere lidstaat is gepleegd (artikel 26, lid 2).

Volgens overweging 30 van de richtlijn terrorismebestrijding moeten de betrokken

lidstaten passende maatregelen nemen om hun onderlinge samenwerking te faciliteren, teneinde ervoor te zorgen dat terrorismeslachtoffers die ingezetenen zijn van een andere lidstaat dan die waar het terroristische misdrijf is gepleegd, daadwerkelijk toegang tot informatie hebben. Bovendien dienen de lidstaten ervoor te zorgen dat terrorismeslachtoffers toegang hebben tot langdurige diensten voor slachtofferhulp in hun lidstaat van verblijf, ook als het terroristische misdrijf plaatsvond in een andere lidstaat.

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME IN VERBAND MET DEZE RECHTEN

VOORBEELDEN VAN DE PRAKTISCHE TOEPASSING/ AANVULLENDE INFORMATIE

Centrale contactpunten voor slachtoffers van terrorisme

Aanbevolen wordt dat elke EU-lidstaat nationale centrale contactpunten aanwijst voor slachtoffers van terrorisme. Die centrale contactpunten, waartoe op regeringsniveau wordt besloten, moeten een essentiële rol spelen bij het faciliteren van een snelle en

efficiënte samenwerking tussen de bevoegde autoriteiten van de lidstaat van de aanslag en de lidstaat waar het slachtoffer verblijft.

Buiten de Europese Unie

De structuren die zijn opgezet voor terroristische aanslagen in de EU, kunnen ook nuttig zijn met betrekking tot derde landen, bijvoorbeeld voor onderdanen van derde landen die betrokken raken bij aanslagen in de EU en voor EU-burgers die betrokken raken bij aanslagen buiten de EU.

Literatuur:

- 🌐 Nationale slachtoffercel, Gids voor Belgische slachtoffers van een terroristische aanslag in het buitenland, 2020.
- Verslag van het Duitse voorzitterschap, State of play regarding support to victims of terrorism, particularly in cross-border situations, 2020.

2.2 KINDEREN

DE RECHTEN UITEENGEZET

Wanneer het slachtoffer een kind is, zorgen de lidstaten ervoor dat bij de toepassing van de richtlijn slachtofferrechten, de belangen van het kind op de eerste plaats komen en per geval worden beoordeeld. Een kindvriendelijke aanpak, waarbij voldoende rekening wordt gehouden met de leeftijd, het ontwikkelingsniveau, de meningen, behoeften en zorgen van het kind, prevaleert. Het kind en, in voorkomend geval, de drager van de ouderlijke verantwoordelijkheid of een andere wettelijke vertegenwoordiger, worden geïnformeerd over alle maatregelen en rechten die specifiek verband houden met het kind (artikel 12, lid 1, van de richtlijn slachtofferrechten).

Kindslachtoffers worden beschouwd als slachtoffers met specifieke beschermingsbehoeften, gelet op hun kwetsbaarheid voor secundaire en herhaalde victimisatie, voor intimidatie en voor vergelding. Zij worden onderworpen aan een individuele beoordeling (artikel 22, lid 4).

Artikel 24 van die richtlijn schrijft voor dat de lidstaten ervoor zorgen dat, als het slachtoffer een kind is:

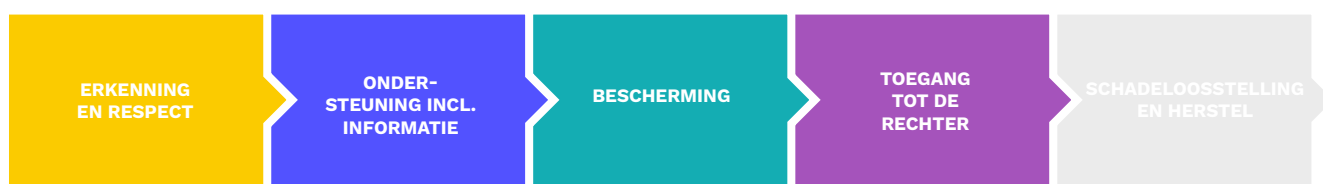
- a. tijdens het strafrechtelijk onderzoek van elke ondervraging van het kindslachtoffer

een audiovisuele opname mag worden gemaakt, die in de strafprocedure als bewijs mag worden gebruikt;

- b. de bevoegde autoriteiten, overeenkomstig de rol van het slachtoffer in het toepasselijke strafrechtstelsel, met het oog op het strafrechtelijk onderzoek en de strafprocedure een bijzondere vertegenwoordiger van het kindslachtoffer aanwijzen, indien volgens het nationale recht de dragers van de ouderlijke verantwoordelijkheid het kind niet kunnen vertegenwoordigen wegens een belangenconflict tussen hen en het kindslachtoffer, of indien het kindslachtoffer niet begeleid is of van zijn familie is gescheiden;
- c. (c) het kindslachtoffer dat recht heeft op een advocaat, in een strafprocedure waarin er een belangenconflict is of kan bestaan tussen het kindslachtoffer en de personen die de ouderlijke verantwoordelijkheid dragen, recht heeft op juridisch advies en vertegenwoordiging in eigen naam.

Daarnaast zorgen de lidstaten ervoor dat de bevoegde autoriteiten alle rechtmatige maatregelen kunnen nemen om publieke verspreiding van gegevens die identificatie van een kindslachtoffer mogelijk maken, te voorkomen (artikel 21, lid 1, van de richtlijn slachtofferrechten).

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME IN VERBAND MET DEZE RECHTEN

VOORBEELDEN VAN DE PRAK- TISCHE TOEPASSING/AANVULLEN- DE INFORMATIE

De meeste kinderen reageren verstandig en gepast op rampen, vooral als zij bescherming, steun en stabiliteit vinden bij hun ouders en andere volwassenen die zij vertrouwen. Net zoals volwassenen kunnen zij in de nasleep van een terroristische aanslag een breed scala aan reacties vertonen: hoofdpijn en maagpijn. Er zij op gewezen dat de angsten van kinderen ook vanuit hun verbeelding kunnen voortkomen, aangezien zij, in tegenstelling tot volwassenen, niet kunnen inschatten welke angsten echt zijn en welke niet; hun angsten moeten echter serieus worden genomen. Informatie voor kinderen en adolescenten moet worden verstrekt op een manier die aangepast is aan hun leeftijd. Voor

kinderen die een terroristische aanslag hebben overleefd: vergeet niet om ook te vragen naar de gezondheid en het welzijn van hun broers en/of zussen.

Interactie tussen zorgverleners en kinderen

Posttraumatische stressverschijnselen bij ouders lijken het risico op posttraumatische stressverschijnselen bij kinderen te vergroten en omgekeerd. Het is belangrijk om de gezondheid van zowel de kinderen als de ouders te beoordelen, zelfs als maar een van beide is blootgesteld aan een aanslag. Ouders kunnen de reacties van hun kind misschien niet goed interpreteren en kunnen kinderen straffen voor ongewoon gedrag, zoals slechte schoolprestaties.

De rol van scholen en kleuterscholen

Scholen en kleuterscholen kunnen helpen om de gezondheidsproblemen van kinderen en slechtere prestaties vast te stellen. Het beoordelen van het gedrag en de prestaties van kinderen op school en bij sociale activiteiten kan van belang zijn om te bepalen of zij hulp nodig hebben. Leerkrachten, schoolverpleegkundigen of schoolpsychologen kunnen een essentiële rol spelen bij de ondersteuning van getraumatiseerde kinderen en jongeren. Kinderen met posttraumatische stresssymptomen kunnen zich mogelijk moeilijk concentreren, wat tot slechtere prestaties op school en grotere geestelijke gezondheidsproblemen leidt en een voortdurende cyclus van stressgerelateerde problemen in gang zet. Schoolpersoneel heeft mogelijk begeleiding nodig om dergelijke kinderen de juiste steun te bieden. Het kan nodig zijn om jongere en jongvolwassen slachtoffers door te verwijzen naar gespecialiseerde agentschappen die specifieke ervaring hebben in de omgang met deze leeftijdsgroepen.

Literatuur:

- Kar, Psychological impact of disasters in children: review of assessment and interventions, 2009.
- Pfefferbaum, B., Jacobs, A., Griffin, N. en Houston, J. B., Children's Disaster Reactions: the Influence of Exposure and Personal Characteristics, 2015.
- Hamblen, Terrorist Attacks and Children, 2019.
- 🌐 The terror attack: Experience and reactions among Utøya survivors

3. HULP ORGANISEREN

3.1 VOORBEREIDING EN ORGANISATIE VAN DE HULP VOOR SLACHTOFFERS VAN TERRORISTISCHE AANSLAGEN

DE RECHTEN UITEENGESZET

In artikel 25, lid 5, van de richtlijn slachtofferrechten is bepaald dat, overeenkomstig de betrokken taken en volgens de aard en de mate van het contact tussen de praktijkbeoefenaar en het slachtoffer, de opleiding erop gericht is de praktijkbeoefenaar in staat te stellen slachtoffers te erkennen en hen op een respectvolle, professionele en niet-discriminerende manier te bejegenen.

Artikel 25, lid 1, verplicht de lidstaten ertoe ervoor te zorgen dat de functionarissen van wie het waarschijnlijk is dat zij met slachtoffers in contact komen, zowel algemene als gespecialiseerde opleidingen krijgen. Artikel 25, lid 2, schrijft voor dat de lidstaten rechters en openbare aanklagers algemene en gespecialiseerde opleidingen aanbieden om hen bewuster te maken van de behoeften van slachtoffers. Voorts is in artikel 25, lid 3, vastgelegd dat de lidstaten aanbevelen dat degenen die verantwoordelijk zijn voor de advocatenopleiding, zowel algemene als gespecialiseerde opleidingen beschikbaar stellen om advocaten bewuster te maken van de behoeften van slachtoffers.

Via hun overheidsdiensten of door subsidiëring van slachtofferhulporganisaties stimuleren de lidstaten initiatieven die ervoor zorgen dat degenen die slachtofferhulp aanbieden, een passende opleiding krijgen op een niveau dat aangepast is aan hun contact met het slachtoffer, en professionele normen in acht nemen waardoor gegarandeerd wordt dat zij hun werkzaamheden op een onpartijdige, respectvolle en professionele manier verrichten (artikel 25, lid 4).

Artikel 24, lid 4, van de richtlijn terrorismebestrijding schrijft voor dat de

lidstaten ervoor zorgen dat er mechanismen of protocollen voorhanden zijn die het mogelijk maken hulpdiensten voor terrorismeslachtoffers op te zetten binnen hun nationale structuren voor noodhulpverlening. Dergelijke mechanismen of protocollen beogen de coördinatie van de betrokken autoriteiten, agentschappen en lichamen zodat ze in staat zijn volledig in te spelen op de behoeften van de slachtoffers en hun familieleden onmiddellijk na een terroristische aanslag en zolang dat noodzakelijk is, met inbegrip van adequate middelen om de identificatie van en de communicatie met de slachtoffers en hun families mogelijk te maken.

De lidstaten dienen ervoor te zorgen dat binnen de nationale crisisresponsinfrastructuur wordt voorzien in een alomvattende respons voor de specifieke behoeften van de terrorismeslachtoffers onmiddellijk na een terroristische aanslag en zo lang als noodzakelijk is. Daartoe kunnen de lidstaten één centrale, bijgewerkte website met alle relevante informatie opzetten, alsmede een centrum voor hulp aan slachtoffers en hun familieleden in noodsituaties dat psychologische eerste hulp en emotionele ondersteuning biedt (overweging 29 van de richtlijn terrorismebestrijding).

De diensten voor slachtofferhulp dienen er rekening mee te houden dat de behoeften van terrorismeslachtoffers kunnen evolueren in de tijd. De lidstaten moeten er daarom voor zorgen dat de diensten voor slachtofferhulp ten minste de emotionele en psychologische noden van de meest kwetsbare terrorismeslachtoffers lenigen, en dat zij alle terrorismeslachtoffers meedelen dat verdere emotionele en psychologische ondersteuning, waaronder traumazorg en -counseling, ter beschikking is (overweging 29 van de richtlijn terrorismebestrijding).

VOORBEREIDING EN OPLEIDING — GOEDE VOORBEELDEN EN AANVULLENDE INFORMATIE:

Paraatheid kan worden gedefinieerd als het vermogen of de capaciteit om te voorzien in de behoeften en problemen van slachtoffers van een terroristische aanslag. Dit vereist planning, samenwerking en opleiding.

Planning en samenwerking

Overheden, eerstehulpverleners, medische en geestelijke gezondheidsinstellingen en organisaties voor slachtofferhulp moeten samenwerken om een omvattend responskader op te zetten. In de meeste bestaande kaders wordt rekening gehouden met het volgende: (1) plannen, protocollen, overeenkomsten en wederzijdse afspraken; (2) beschikbare en essentiële uitrusting; (3) beschikbaar en essentieel personeel; (4) bevelvoering, controle en coördinatie; (5) crisiscommunicatie; (6) betrokkenheid van het publiek; (7) veiligheid en beveiliging; (8) continuïteit en overgang; (9) kennis en vaardigheden; en (10) financiering.

Het ontwikkelen van een gedegen netwerk (van bovengenoemde entiteiten) en een continue uitwisseling van informatie in de plannings- en voorbereidingsfase zijn van cruciaal belang om slachtoffers van een terroristische aanslag met succes te kunnen ondersteunen.

Opleiding

Opleidingen voor medewerkers bij de ordediensten, (nationale, regionale en lokale) overheden, gezondheidszorg en sociale zorg, ngo's en hulporganisaties zorgen ervoor dat het personeel de nodige vaardigheden heeft wanneer het in contact komt met slachtoffers.

Opleidingen verschaffen kennis over noodpraktijken, beleid en procedures, maar verbeteren ook de algemene bekwaamheid en het vertrouwen. Andere voordelen zijn onder meer een beter inzicht in de eigen rol en die van de partners; het opsporen van hiaten of beperkingen in plannen, protocollen of procedures, en het creëren van kansen om ervaringen uit te wisselen. Het testen en oefenen van de noodrespons kan ook worden gebruikt om de opleiding te koppelen aan de resultaten bij eerdere incidenten.

In het kader van de EU-strategie inzake de rechten van slachtoffers (2020-2025) van de

Europese Commissie zal worden toegezien op de uitvoering van de EU-regels door middel van opleidingsactiviteiten voor actoren die in contact komen met slachtoffers, waaronder justitiële autoriteiten en personeel: advocaten, openbaar aanklagers, rechtbank-, gevangenis- en reclasseringspersoneel. De Commissie zal daartoe haar samenwerking met het Europees netwerk voor justitiële opleiding (EJTN) versterken. Ook zal de Commissie er met hulp van het Agentschap van de Europese Unie voor opleiding op het gebied van rechtshandhaving (Cepol) voor zorgen dat rechtshandhavingsautoriteiten zowel hun kennis van de rechten van slachtoffers als hun communicatie met slachtoffers verbeteren.

NOODRESPONSFASE — GOEDE VOORBEELDEN EN AANVULLENDE INFORMATIE

Once an emergency has been declared, Zodra de noodtoestand is afgekondigd, worden de behoeften beoordeeld. Op basis van de evaluatie van de behoeften wordt een respons in gang gezet met belangrijke actoren (organisaties voor slachtofferhulp, Rode Kruis enz.), die op hun taken worden gewezen. Specifieke omstandigheden kunnen vereisen dat extra actoren worden ingezet. Alle deelnemers moeten zich bewust zijn van hun rol in het kader voor crisisrespons en van alle diensten wordt verwacht dat zij samenwerken. De (geplande en voorbereide) bevelvoering, controle en coördinatie zijn van cruciaal belang om te voorzien in de behoeften in alle noodsituaties.

Plaatselijke actoren op de locatie (gemeenschapswerkers, plaatselijke politieagenten, vrijwilligers enz.) spelen een cruciale rol om snel op een incident te kunnen reageren. Supra-lokale actoren (zoals het Rode Kruis, organisaties voor slachtofferhulp) kunnen de activiteiten van lokale actoren versterken met hun ervaring, deskundigheid en grondige opleiding.

Tijdens de noodhulpfase moet op menselijke behoeften worden ingespeeld en moeten de slachtoffers worden geregistreerd. In deze fase gelden de volgende behoeften: veiligheid, acute medische hulp, onderkomen, drinkwater en voeding, geneesmiddelen, sanitaire voorzieningen, toegang tot partner, familie en naaste vrienden en informatie over de situatie.

Eerstehulpverleners, politie, brandweer- en ambulancediensten enz. en andere

autoriteiten zullen onder druk staan om de orde te handhaven en de fysieke veiligheid van de bevolking te waarborgen en nauwkeurige informatie te verstrekken. Hun verantwoordelijkheid reikt verder dan de onmiddellijke slachtoffers en omvat het snel, doeltreffende en accuraat communiceren met een breder publiek: van familieleden tot de bredere samenleving, contacten met de media en met socialemediaplatforms.

De noodresponsfase vormt de basis voor slachtofferhulp op korte, middellange en lange termijn. De nauwkeurige registratie van slachtoffers zal het mogelijk maken om hun behoeften en problemen te monitoren en proactief hulp te bieden na de noodresponsfase.

Wanneer er bij een terroristische aanslag talrijke slachtoffers vallen, is er nauw overleg tussen ziekenhuizen, teams voor slachtofferidentificatie, het openbaar ministerie en de nationale overheid. Deze organisaties moeten het vooraf eens worden over standaardmethoden voor het registreren en delen van identiteiten, overeenkomstig de regels inzake gegevensbescherming, om de gegevens van slachtoffers in een centraal register te kunnen opnemen. Voor vrienden en familieleden die vragen hebben over hun dierbaren, moet één enkel contactpunt worden opgezet, dat toegang heeft tot dit centrale register.

De overgang van de diensten van de noodhulpfase naar hulp op de middellange termijn vereist een doeltreffende coördinatie. Een overgangsmechanisme dat proactief contact zoekt met slachtoffers helpt om op een naadloze, continue manier hulp te bieden.

MMIDDELLANGE EN LANGE TERMIJN — GOEDE VOORBEELDEN EN AANVULLENDE INFORMATIE

Terminologie

“Middellange termijn” en “lange termijn” worden niet gedefinieerd als een specifiek aantal weken of maanden. Over het algemeen is de “middellange termijn” de periode na de noodresponsfase, die wordt gekenmerkt door de beschikbaarheid van een hoge concentratie van verschillende soorten hulp voor slachtoffers van terrorisme. Op een gegeven moment zullen de beschikbare vormen van hulp aanzienlijk afnemen en op een veel lager niveau stabiliseren: dat is de “lange termijn”.

Sommige slachtoffers zullen onmiddellijk na een aanslag lichamelijk of geestelijk ziek worden, de meesten zullen na verloop van tijd herstellen, maar een kleinere groep zal langdurige professionele aandacht nodig hebben. Het ondersteuningssysteem moet voor hen beschikbaar blijven zolang als nodig is.

Overgang

Wanneer de vraag naar hulp afneemt (de overgang van de middellange naar de lange termijn), zullen hulpverleners het aantal medewerkers dat bijstand verleent afbouwen — een logische stap om het aanbod af te stemmen op de vraag. De diensten en coördinatiemechanismen moeten echter eenvoudig toegankelijk blijven. Ten eerste omdat slachtoffers die in een eerder stadium niet om hulp hebben gevraagd, later alsnog dergelijke diensten nodig kunnen hebben. Ten tweede omdat externe gebeurtenissen tot een grotere behoefte aan hulp kunnen leiden: media-aandacht, de start van de strafzaak voor de rechter, of nieuwe terroristische aanslagen.

Hulpverleners

Hulp op de middellange en lange termijn wordt vaak door verschillende actoren geboden: door de overheids- en de gezondheidssector, door de onderwijs- en socialezekerheidsstelsels en door maatschappelijke organisaties waaronder organisaties voor slachtofferhulp. Ook slachtofferverenigingen kunnen langdurige hulp bieden — vaak het hele leven van het slachtoffer lang.

Voor de organisatie van de hulp op de middellange en lange termijn zijn ook deskundigen nodig, gekwalificeerde, daartoe opgeleide hulpverleners, die kunnen inspelen op de individuele behoeften (aan praktische, juridische, financiële en psychosociale ondersteuning).

Financiering

Hulporganisaties zijn afhankelijk van financiering om slachtoffers van terrorisme te kunnen helpen. Hoewel er tijdens de noodresponsfase en op middellange termijn mogelijk specifieke subsidies beschikbaar zijn, volstaan die vaak niet om organisaties in staat te stellen hulp te bieden in complexe gevallen op de lange termijn. Er is forse en langdurige financiering nodig om slachtoffers de nodige continue bijstand te verlenen.

In de EU-strategie voor de rechten van slachtoffers geeft de Europese Commissie aan dat zij tussen 2021 en 2027 financieringsmogelijkheden zal blijven bieden (nieuw meerjarig financieel kader) om organisaties voor slachtofferhulp in staat te stellen bij te dragen aan de toepassing van de EU-regels inzake de rechten van slachtoffers. Een van de belangrijkste acties van de Commissie zal erin bestaan EU-financiering uit te trekken voor nationale organisaties voor slachtofferhulp en relevante gemeenschapsorganisaties om slachtoffers te voorzien van informatie, ondersteuning en bescherming.

Literatuur:

- Juen et al., The Comprehensive Guideline On Mental Health And Psychosocial Support (MHPSS) In Disaster Settings, 2016.
- Europese Commissie, EU-strategie inzake de rechten van slachtoffers (2020-2025), 2020.
- Verheul en Dückers, Defining and operationalizing disaster preparedness in hospitals: a systematic literature review, 2020.
- Federale overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu - Het Psychosociaal interventieplan.
- GCTF, Madrid Memorandum on Good practices for Assistance to Victims of Terrorism Immediately after the Attack and in Criminal Proceedings, 2012.
- Report (2020) from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Directive 2012/29/EU
- Victim Support Europe, APAV (2019) VOCIARE Synthesis Report
- 🌐 European Network on Victims' Rights

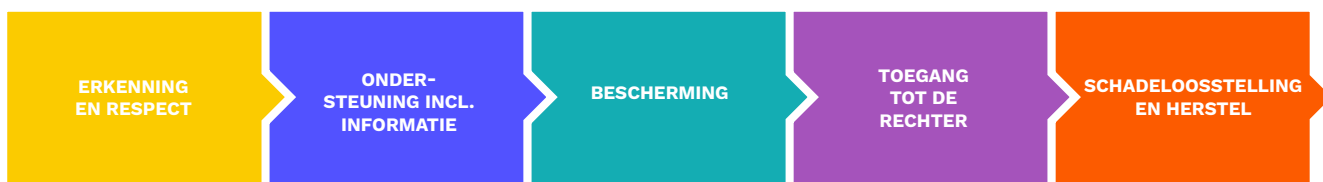

3.2 IDENTIFICATIE VAN SLACHTOFFERS EN INFORMATIE OVER SLACHTOFFERS

DE RECHTEN UITEENGEZET

De richtlijn terrorismebestrijding (artikel 24, lid 4) schrijft voor dat de lidstaten ervoor zorgen dat er mechanismen of protocollen voorhanden zijn die de coördinatie beogen van de betrokken autoriteiten, agentschappen en lichamen zodat ze in staat zijn volledig in te spelen op de behoeften van de slachtoffers en hun familieleden onmiddellijk na een terroristische aanslag en zolang dat noodzakelijk is, met inbegrip van adequate middelen ter vergemakkelijking van de identificatie van en de communicatie met de slachtoffers en hun families.

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME IN VERBAND MET DEZE RECHTEN

VOORBEELDEN VAN DE PRAK-TISCHE TOEPASSING/AANVULLEN-DE INFORMATIE

Slachtoffers van een terroristische aanslag vormen een heterogene groep: gewonden en overledenen, vermisten, familieleden, slachtoffers uit andere landen, en getuigen, die misschien pas maanden later beseffen dat zij psychologische hulp nodig hebben om de gevolgen van posttraumatische stress te verlichten. Hoewel de reikwijdte van hun rechten als slachtoffers van strafbare feiten varieert naargelang van de omvang van de geleden schade en van hun individuele behoeften, is het

van essentieel belang om zo snel mogelijk te identificeren wie het slachtoffer is geworden van een terroristische aanslag.

Tijdens de noodfase gebeurt de identificatie vaak ter plaatse, door eerstehulpverleners, in ziekenhuizen, in crisiscentra die onmiddellijk na een aanslag zijn opgericht of in gebouwen (scholen, kerken, kantoren van de overheid) waar slachtoffers worden samengebracht.

Onmiddellijk na de aanslag kan de registratie van de gegevens van slachtoffers door het personeel van de hulpdiensten onbelangrijk lijken en worden verwaarloosd of in een urgente situatie over het hoofd worden gezien. Om te

waarborgen dat dergelijke belangrijke gegevens niet worden vergeten, moeten er echter specifieke personeelsleden worden aangewezen om deze taak uit te voeren. Alle relevante autoriteiten moeten de persoonsgegevens van elk slachtoffer registreren en bereid zijn om die informatie indien nodig te delen.

Contact zoeken met slachtoffers

De identificatie van slachtoffers vindt plaats in aangewezen opvangcentra, in crisiscentra, in ziekenhuizen, via hulplijnen en/of websites en wordt vervolgens samengevoegd tot één goed bijgehouden register. Zonder persoonsgegevens zal het moeilijk zijn om slachtoffers te bereiken met informatie en hen hulp aan te bieden.

Velen van diegenen die rechtstreeks door de aanslag zijn getroffen, zelfs directe slachtoffers, zullen de plek van het incident verlaten zonder hun gegevens door te geven. Er moeten procedures worden opgezet om hen te bereiken en hen uit te leggen waarom zij zich moeten melden en hoe zij baat zullen hebben bij het registreren van hun aanwezigheid bij de aanslag. Dit proces moet zo eenvoudig mogelijk zijn en kan tot stand worden gebracht via campagnes in de sociale en de traditionele media. De identificatie van slachtoffers kan maanden of zelfs jaren in beslag nemen, naarmate mensen gaan beseffen dat zij ook slachtoffer zijn.

Onmiddellijk na een aanslag beslissen slachtoffers mogelijk dat zij geen hulp wensen en kunnen zij verklaren geen hulp nodig te hebben of te willen. Hun wens moet worden gerespecteerd, maar de mogelijkheid om (wettelijk) opnieuw contact met hen op te nemen, moet blijven bestaan. De ervaring leert dat slachtoffers na verloop van tijd baat hebben bij organisaties die proactief contact met hen opnemen en bijstand aanbieden.

Persoonlijke levenssfeer

Regels inzake de persoonlijke levenssfeer kunnen het verkrijgen en registreren van nauwkeurige gegevens bemoeilijken. In de vaak chaotische nasleep van een aanslag kan dit probleem niet worden opgelost, maar er moeten maatregelen worden genomen om het registratieproces na een aanslag te ondersteunen.

Het is van kritiek belang dat alle organisaties gegevens op dezelfde manier registreren. Protocollen of memoranda van overeenstemming kunnen worden gebruikt om inzet van en de naleving door alle partijen te waarborgen. De omvang van de verzamelde gegevens moet vooraf

worden overeengekomen door iedereen die er gebruik van zal maken en door de personen die in contact staan met de slachtoffers. Als een beperkte reeks gegevens wordt bijgehouden door één enkele noodorganisatie, kan dat beletten dat slachtoffers in de toekomst door hulporganisaties worden benaderd.

De gegevens van slachtoffers worden bewaard door de politie, in ziekenhuizen, door organisaties voor slachtofferhulp, door hulplijnen en/of door websites. Iedereen die in contact kan komen met slachtoffers van een terroristische aanslag moet zijn steentje bijdragen door de informatie van slachtoffers correct te registreren en zo nodig te delen.

Het geniet de voorkeur om één organisatie verantwoordelijk te stellen voor het bundelen en bijhouden van de gegevens van slachtoffers. Hoewel de gegevens beschikbaar moeten blijven voor andere entiteiten, zijn overlappingsen, correcties en fouten gemakkelijker op te sporen als slechts één orgaan verantwoordelijk

Te registreren gegevens

Voor elk slachtoffer moet de volgende informatie worden verzameld: volledige naam, geslacht, geboortedatum, adres, telefoonnummer, e-mailadres, nationaliteit, of het slachtoffer gewond is geraakt of is overleden en hoe, het soort betrokkenheid (getuige, omstander, aanwezig in een winkel of kantoor in de buurt van de aanslag enz.).

Slachtoffers moet worden verzocht contactgegevens te verstrekken: adres, e-mailadres en telefoonnummer. Daarnaast is het nuttig om gegevens te hebben van familieleden of naaste vrienden, gegevens over waar een slachtoffer zich bevindt (specifiek ziekenhuis) en wat zijn of haar huidige toestand is (bv. verwondingen) enz. Idealiter wordt alle informatie opgeslagen in een casemanagementsysteem (dat voldoet aan de AVG) om ervoor te zorgen dat de informatie beschikbaar is voor wie ze nodig heeft.

Delen van gegevens

Protocollen voor het delen van gegevens moeten voldoen aan de relevante EU-regels inzake gegevensbescherming. De rechtsgrondslag die een organisatie aanhaalt voor het verzamelen en verwerken van gegevens moet in aanmerking worden genomen, aangezien toestemming niet het enige vereiste is voor de uitwisseling van gegevens en evenmin kan worden ingeroepen.

Technologie

Er kunnen technologische oplossingen worden onderzocht die de registratie van informatie vergemakkelijken, aangezien er zich problemen kunnen voordoen als informatie alleen op papier wordt neergeschreven: de informatie kan verloren gaan, onleesbaar worden enz. Voorts kunnen oplossingen worden gevonden voor het omgaan met verkeerd gespelde namen, wanneer namen met buitenlandse letters (zoals accenten) erin het vermogen om iemand te identificeren kunnen aantasten. Deze problemen kunnen ertoe leiden dat slachtoffers dubbel worden geregistreerd of niet worden gekoppeld aan familieleden.

AVG

Het gebruik van gevoelige persoonsgegevens valt onder Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens (algemene verordening gegevensbescherming of AVG).

Persoonsgegevens van slachtoffers mogen worden verzameld en verwerkt als aan ten minste een van de zes in artikel 6 AVG genoemde rechtmatige gronden voor verwerking van toepassing is. Toestemming is slechts één van die rechtsgrondslagen — de overige vijf zijn: uitvoering van een overeenkomst, gerechtvaardigde belangen, vitale belangen en het algemeen belang — en al deze zes rechtsgrondslagen zijn even geldig. Aanbevolen wordt dat de nationale autoriteiten, in samenwerking met de relevante belanghebbenden, de meest geschikte manier bepalen om gegevens te verzamelen, te verwerken en te delen. Daarbij moet bijzondere aandacht worden geschonken aan de noodzaak slachtoffers door te verwijzen naar hulporganisaties.

Literatuur:

- INVICTM, Symposium Report, 2018.
- Jacobs, J. et. al. (2019) The organization of post-disaster psychosocial support in the Netherlands: a meta-synthesis
- EU-regels voor gegevensbescherming

3.3 ORGANISATIE VAN HULP VOOR SLACHTOFFERS VAN TERRORISME

DE RECHTEN UITEENGESZET

In artikel 8 van de richtlijn slachtofferrechten is bepaald dat de lidstaten ervoor zorgen dat het slachtoffer, overeenkomstig zijn behoeften, voor, tijdens en gedurende een passende termijn na de strafprocedure kosteloos toegang heeft tot slachtofferhulporganisaties, die vertrouwelijk en in het belang van het slachtoffer handelen. De familieleden van het slachtoffer hebben toegang tot slachtofferhulporganisaties, overeenkomstig hun behoeften en de mate waarin hen als gevolg van het tegen het slachtoffer gepleegde strafbare feit schade is berokkend (artikel 8, lid 1).

De lidstaten bevorderen dat het slachtoffer door de bevoegde autoriteit waarbij aangifte is gedaan en door andere relevante instanties wordt doorverwezen naar slachtofferhulporganisaties (artikel 8, lid 2).

De lidstaten nemen maatregelen om naast of als geïntegreerd deel van algemene slachtofferhulporganisaties kosteloze en gespecialiseerde hulporganisaties die vertrouwelijk handelen op te richten, of om slachtofferhulporganisaties in staat te stellen een beroep te doen op bestaande gespecialiseerde instanties die dergelijke hulp verstrekken. Slachtoffers en hun familieleden hebben toegang tot die organisaties overeenkomstig hun behoeften en de mate waarin hen als gevolg van het tegen het slachtoffer gepleegde strafbare feit schade is berokkend (artikel 8, lid 3).

Slachtofferhulporganisaties en andere gespecialiseerde hulporganisaties kunnen als openbare of niet-gouvernementele organisaties worden opgericht en op professionele of

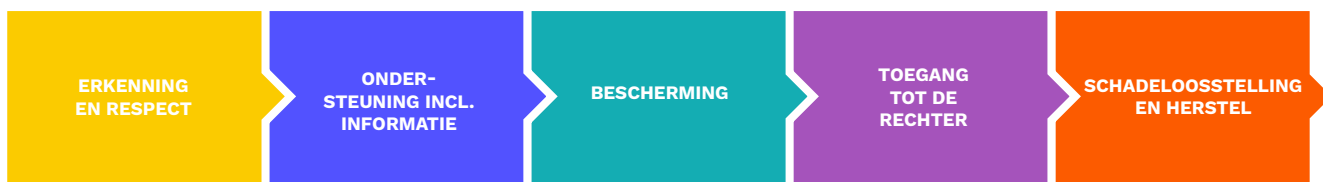
vrijwillige basis worden georganiseerd (artikel 8, lid 4).

Artikel 24 van de richtlijn terrorismebestrijding ondersteunt de richtlijn slachtofferrechten: De lidstaten zorgen ervoor dat diensten voor slachtofferhulp die voorzien in de specifieke behoeften van terrorismeslachtoffers, beschikbaar zijn en dat deze diensten onmiddellijk na een terroristische aanslag en zolang dat noodzakelijk is ter beschikking staan van deze slachtoffers. Deze diensten worden verleend naast of als geïntegreerd deel van de algemene diensten voor slachtofferhulp, die een beroep kunnen doen op bestaande instanties die gespecialiseerde ondersteuning verstrekken (artikel 24, lid 2).

De diensten voor slachtofferhulp verlenen terrorismeslachtoffers bijstand en ondersteuning naargelang van hun specifieke behoeften. De diensten zijn vertrouwelijk, kosteloos en eenvoudig toegankelijk voor alle terrorismeslachtoffers (artikel 24, lid 3).

De lidstaten zorgen ervoor dat er mechanismen of protocollen voorhanden zijn die het mogelijk maken hulpdiensten voor terrorismeslachtoffers in te schakelen binnen hun nationale structuren voor noodhulpverlening. Dergelijke mechanismen of protocollen beogen de coördinatie van de betrokken autoriteiten, agentschappen en lichamen zodat ze in staat zijn volledig in te spelen op de behoeften van de slachtoffers en hun familieleden onmiddellijk na een terroristische aanslag en zolang dat noodzakelijk is, met inbegrip van adequate middelen ter vergemakkelijking van de identificatie van en de communicatie met de slachtoffers en hun families (artikel 24, lid 4).

DE BEHOEFTE VAN SLACHTOFFERS VAN TERRORISME IN VERBAND MET DEZE RECHTEN

VOORBEELDEN VAN DE PRAKTISCHE TOEPASSING/AANVULLENDE INFORMATIE

Hoewel het voor zich spreekt dat slachtoffers recht hebben op hulp, is niet altijd duidelijk hoe die hulp in een bepaald land moet worden georganiseerd: wie moet hulp bieden, hoe moet de hulp beschikbaar worden gesteld en welke diensten moeten worden aangeboden? Er is geen universeel antwoord op al deze vragen. Elke lidstaat zal oplossingen vinden waarin rekening wordt gehouden met hun specifieke nationale omstandigheden. Slachtofferhulp kan worden verleend door de staat, door organisaties voor slachtofferhulp of door een combinatie van beide.

Organisaties

Niet alle landen hebben een grootschalige aanslag op hun grondgebied meegemaakt, en het is niet werkbaar om gespecialiseerde organisaties op te zetten die wachten tot er een aanslag plaatsvindt. De relevante specialistische vaardigheden en procedures zouden in de bestaande nationale organisaties voor slachtofferhulp van de lidstaten kunnen worden geïntegreerd. Dergelijke vaardigheden zijn immers vaak vereist voor andere slachtoffergroepen, zoals familieleden van slachtoffers van moord. Hoewel terroristische aanslagen vaker voorkomen, wordt slachtofferhulp gewoonlijk het beste gecombineerd met gespecialiseerde organisaties, die zich uitsluitend richten op slachtoffers van terrorisme.

Coördinatie

Voorbeelden van beste praktijken van bestaande nationale organen die alle hulp en toegang tot informatie voor slachtoffers van terrorisme coördineren, zijn de Duitse commissaris voor slachtoffers van terrorisme, de Franse interministeriële afgevaardigde en het Spaanse directoraat-generaal voor de Ondersteuning van slachtoffers van terrorisme van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie, dat zich bezighoudt met de slachtoffers van terrorisme.

Er zijn heel wat organisaties nodig om een effectieve en omvattende steunrespons te bieden, ook organisaties die normaal gesproken geen slachtofferhulp aanbieden. Organisaties kunnen echter ongewild met elkaar concurreren, wat een verwarrende omgeving kan creëren voor functionarissen en slachtoffers. Er is planning nodig om te bepalen welke organisaties zullen meewerken, hoe zij zullen samenwerken en hoe slachtoffers zullen worden doorverwezen. Dit moet even duidelijk zijn voor de slachtoffers als voor de organisaties in het responskader. Bij een wijdverbreide slachtofferpopulatie kan het nodig zijn dat verschillende organisaties slachtoffers in verschillende delen van het land helpen. Een goede planning zorgt er in dat geval voor dat de organisaties informatie krijgen van elkaar, bijvoorbeeld over waar bepaalde diensten zijn gevestigd en wat voor bijstand wordt geboden. Regelmatige contacten tussen de organisaties zullen het vertrouwen vergroten en de doorverwijzing van slachtoffers vergemakkelijken.

Overheids- en niet-overheidsactoren moeten hun inspanningen coördineren om een omvattend

antwoord te bieden op de behoeften van slachtoffers en hun familieleden onmiddellijk na een terroristische aanslag. De doelstellingen voor de geboden hulp en de hulporganisaties moeten worden opgenomen in regelmatige rampen-/terrorismeoefeningen die bedoeld zijn als druktest voor hulpverleners en om te controleren of de procedures geschikt zijn voor het beoogde doel.

Centrale contactpunten voor slachtoffers van terrorisme

Er wordt aanbevolen om in elke lidstaat nationale centrale contactpunten voor slachtoffers van terrorisme op te zetten die op regeeringsniveau worden aangewezen. Deze contactpunten moeten een essentiële rol spelen bij het faciliteren van een snelle, efficiënte samenwerking tussen de betrokken autoriteiten: dat is met name van belang wanneer er sprake is van buitenlandse slachtoffers.

Slachtofferverenigingen

Slachtofferverenigingen en praatgroepen met lotgenoten spelen een specifieke rol in de nasleep van een terroristische aanslag. Zij bieden slachtoffers een veilige plek om met mensen met een vergelijkbaar verleden van victimisatie te praten. Zij organiseren herdenkingen, zowel meteen na de aanslag als jaarlijks op de dag van de aanslag. De mensen die dergelijke groepen en verenigingen oprichten, hebben vaak bijstand nodig van de overheid, gezien hun gebrek aan kennis.

Literatuur:

- UNODC (2015) Good Practices in Supporting Victims of Terrorism within the Criminal Justice Framework
- Barker et al. (2016) Meeting the needs of survivors and families bereaved through terrorism
- ⊕ Beauftragter der Bundesregierung für die Anliegen von Opfern und Hinterbliebenen von terroristischen Straftaten im Inland (BfO)
- ⊕ Délégation interministérielle d'aide aux victimes
- ⊕ Dirección General de Apoyo a Víctimas del Terrorismo

4. EU-KENNISCENTRUM

De Europese Commissie heeft in januari 2020 het EU-kenniscentrum voor slachtoffers van terrorisme opgericht, als proefproject van twee jaar, om expertise, begeleiding en ondersteuning te bieden aan nationale autoriteiten en organisaties voor slachtofferhulp.

Er is kennis beschikbaar over alle kwesties in verband met slachtoffers van terrorisme: hun behoeften, hun rechten uit hoofde van de EU-wetgeving, de psychologische gevolgen van terroristische aanslagen en de beschikbare therapieën voor slachtoffers, en gerechtelijke processen.

Gedurende het proefproject kunnen nationale autoriteiten (ministeries van justitie, van gezondheid, van binnenlandse zaken; nationale politieorganisaties, openbare aanklagers of rechtbanken; nationale eerstehulpverleners; ngo's die slachtoffers van terrorisme ondersteunen) contact opnemen met het kenniscentrum voor expertise, begeleiding en/of ondersteuning.

Het kenniscentrum kan geen directe hulp of bijstand verlenen aan individuele slachtoffers van terrorisme. Slachtoffers die contact opnemen met het kenniscentrum zullen evenwel worden doorverwezen naar de autoriteit of hulporganisatie in de juiste lidstaat (of in andere landen, indien nodig) die hun kan

ondersteunen.

Website

- Basisinformatie over de rechten van slachtoffers, de behoeften van slachtoffers en de beschikbare hulp voor slachtoffers van terrorisme is beschikbaar op de website van het kenniscentrum.
- De website bevat ook belangrijke documenten over slachtoffers van terrorisme, links naar onlinebronnen, videogetuigenissen van slachtoffers van terrorisme en van de beroepsbeoefenaars die betrokken zijn bij de hulpverlening.

Deskundigen

- Het kenniscentrum beschikt over een uitgebreid netwerk van deskundigen, waaronder slachtoffers van terrorisme, beroepsbeoefenaars en onderzoekers uit de lidstaten en uit de rest van de wereld. Het kenniscentrum zal u indien nodig met de relevante deskundigen in contact brengen.
- De deskundigen van het kenniscentrum zijn op korte termijn beschikbaar om persoonlijk advies te verstrekken in EU-lidstaten. De kosten hiervan worden gedragen door de lidstaat die het verzoek om bijstand indient.

Contactgegevens

eucvt@victimsupporteurope.eu

Literatuur:

 [EU-kenniscentrum voor slachtoffer van terrorisme](#)

